Voor de toekomst – voor de stad

Advies ter voorbereiding van het Amsterdamse Kunstenplan 2025-2028

AMSTERDAMSE KUNSTRAAD

Inhoudsopgave

Inleiding 03

Visitatie 05

Toekomst 06

Financiën 07

Kunstenplanbudget 09

Fair Practice 10

Onderhoud vastgoed 10

Culturele infrastructuur 11

Adviesbedragen 12

Instellingsadviezen 13

Amsterdam Museum 14

Bijlmer Parktheater 22

Het Nationale Ballet (NO&B) 30

ITA (Internationaal Theater Amsterdam) 39

Koninklijk Concertgebouworkest 47

Meervaart 56

Stedelijk Museum Amsterdam 64

Colofon 72

Inleiding

Theater, dans, de beeldende en visuele kunsten, letteren en muziek gaan veel verder dan het registreren van de waan van de dag. We leven in een wereld die gebukt gaat onder grote spanningen, met oorlogen en polariserende debatten. Het laat kunstenaars, cultuurscheppers niet onberoerd. Het beïnvloedt hun denken en doen. Ze interpreteren onzekerheid en angsten, en weerspiegelen - vaak via verhalen en voorbeelden uit het verleden - veerkracht en hoop.

In de sector voltrekt zich een cultuurverandering. Andere onderwerpen en vragen staan centraal. Op verschillende plekken binnen de sector vindt een generatiewisseling plaats. Er wordt ruimte gemaakt voor nieuw leiderschap.

Er is een opleving in het aanbod van makers die ruimte claimen voor perspectieven die onvoldoende vertegenwoordigd zijn binnen culturele instellingen. Medewerkers en makers hechten veel waarde aan de toewijding van een instelling aan inclusie, sociale veiligheid in werkprocessen en diversiteit in het aanbod.[1] De Amsterdamse Kunstraad voorziet dat wisselingen op directieniveau kunnen leiden tot een meer toekomstbestendige en gelijkwaardige benadering van de organisatie, de samenwerkingspartners en het publiek. Inclusief leiderschap is essentieel.

Een cultuurverandering heeft ook invloed op de subsidieaanvraag en -beoordeling. De kunstraad adviseert nu over zeven culturele instellingen die direct onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen – Amsterdam Museum, Bijlmer Parktheater, Het Nationale Ballet (Nationale Opera & Ballet), ITA (Internationaal Theater Amsterdam), Koninklijk Concertgebouworkest, Meervaart en Stedelijk Museum Amsterdam. De organisaties gaan op verschillende wijzen met hun artistieke visie en missie om. Van het benoemen van incidentele activiteiten en themaprogrammering, tot een integrale, samenhangende benadering van de artistieke koers. In de Verkenning (2022) adviseerde de kunstraad om aanvragers een toelichting te laten geven op hun intenties op het gebied van diversiteit en inclusie, samenwerking en publiek. Culturele instellingen moeten een sterke, heldere visie hebben op wat passend en haalbaar is voor de eigen organisatie in relatie tot het veld waarin ze opereren. Hoe verhoudt je intentie zich tot de sector? Voor welk deel wil je als instelling verantwoordelijk zijn om bij te dragen aan verandering? Wat betekent dat?

Het gaat hier ook om het bevragen van wat als vanzelfsprekend werd beschouwd, of eerder niet bevraagd is. Dat geldt natuurlijk ook voor de beoordelaar/adviseur. In een verandering van cultuur moet iedereen meebewegen. De kunstraad kijkt kritisch naar zaken die eerder minder aandacht kregen. Ook van de kunstraad zelf. Zo bevraagt de kunstraad nu niet alleen of codes worden nageleefd, maar ook hoe ze worden toegepast. In veel aanvragen miste de kunstraad reflectie. Die is van belang omdat instellingen hiermee inzicht geven in de keuzes die ze voor hun organisatie en daarmee voor hun toekomst maken. Waarom, op welke manier en hoe? In de instellingsadviezen heeft de kunstraad daarom meer dan in eerdere adviezen vragen geformuleerd.

1 Verkenning 2022, Amsterdamse Kunstraad, december 2022, p. 13.

Tegelijk beseft de kunstraad dat voor organisaties van deze omvang en dit bereik twintig pagina's voor een beleidsplan beperkt is.

Visitatie

Alle culturele instellingen waarin de gemeente investeert met gemeentegeld, hebben een verantwoordelijkheid voor hun aandeel in de culturele infrastructuur van Amsterdam en daarmee een verantwoordelijkheid naar de stad. Dit is voor alle kunstenplaninstellingen verschillend en heeft te maken met de omvang van de instelling en de plek binnen de sector.

Er zijn vijf culturele instellingen waarin de gemeente een substantieel bedrag investeert – Amsterdam Museum, Het Nationale Ballet (NO&B), ITA (Internationaal Theater Amsterdam), Koninklijk Concertgebouworkest en Stedelijk Museum Amsterdam. Van deze instellingen verwacht de kunstraad extra inspanning en nieuwe initiatieven waar het gaat om verbinding met de hele stad.[2]

Op advies van de kunstraad zal voor deze vijf instellingen een tussentijdse visitatie (uitgebreide monitoring) plaatsvinden door een commissie van (inter)nationale experts, begeleid vanuit de kunstraad. Centraal in deze visitatie staat de verantwoordelijkheid die de instellingen nemen voor de sector en hun relevantie voor de stad, bezien vanuit de eigen artistieke koers.[3] De kunstraad verwacht van organisaties een heldere (artistieke) visie op de positie van de instelling in het culturele veld. Hoe ziet hun verantwoordelijkheid eruit? Hoe wordt deze vertaald naar de (artistieke) praktijk? Wat zijn concrete, genomen en te nemen stappen? Hoe wordt op alle vlakken gelijkwaardigheid gewaarborgd? Wat voor handreikingen worden er gedaan richting andere organisaties of individuele makers? Welke verbindingen worden gestimuleerd? Op welke manier zet de organisatie zich in om publiek in de stad te bedienen? In wat voor opzicht vervult de organisatie een voorbeeldfunctie?

De kunstraad vraagt instellingen de komende jaren kritisch naar hun eigen organisatie te kijken. Reflectie en de individuele instellingsadviezen – en daarmee ook de vragen die erin geformuleerd staan – vormen de basis voor gesprek tijdens de visitatie. De culturele codes, die staan voor professionalisering van de sector, eerlijke vergoedingen, een veilig en inclusief werkklimaat en goed bestuur, zijn tevens belangrijke punten in de visitatie.

2 Beoordelingskader Kunstenplan 2025-2028, Amsterdamse Kunstraad, december 2023.
3 Advies Voor de kunsten – voor de stad 2023, Amsterdamse Kunstraad, juli 2023, p. 16.

Toekomst

Het afschaffen van de Amsterdam Bis is ook een onderdeel van het veranderingsproces. Op advies van de kunstraad kent Amsterdam geen basis-infrastructuur meer binnen het kunstenplan.[4] Alle instellingen die een vierjarige subsidie toegekend krijgen, zitten in het Amsterdamse kunstenplan en behoren tot de culturele infrastructuur van Amsterdam. Het college van Amsterdam stelt dat juist deze tijd vraagt om verandering en meerstemmigheid en heeft bewust de keuze gemaakt voor beweging.[5]

Dit veranderingsproces vereist een gezamenlijke inspanning van het culturele veld, subsidiërende instanties, fondsen en andere externe financiers. Het gesprek over het aanpassen van het subsidiesysteem zal de komende jaren verder worden gevoerd – ook door de kunstraad. Dit proces vergt tijd en is een leerproces voor zowel instellingen als subsidieverstrekkers. Wat verwachten we van culturele instellingen tijdens deze ontwikkeling? Wat is realistisch? Er zijn verschillende stappen nodig in dit proces, en dat vraagt doorzettingsvermogen van alle betrokken partijen.

We staan aan de vooravond van mogelijk grote veranderingen in landelijk beleid. Dit kan voor de culturele sector en voor Amsterdam ingrijpend zijn. Het maakt strategische en structurele investeringen van de gemeente Amsterdam noodzakelijk. Investeren in kunst en cultuur is investeren in de stad, in haar toekomst, in de volgende generaties.[6] De kunstraad blijft zich met het stadsbestuur en de sector inspannen om aan alle Amsterdammers, makers en bezoekers een toegankelijke, rijke en duurzame culturele infrastructuur te kunnen bieden. Voor de toekomst – voor de stad.

4 In het gevraagd advies Voor de kunsten – voor de stad 2023, adviseerde de kunstraad over de culturele infrastructuur van Amsterdam voor het Kunstenplan 2025-2028.
5 Raadsinformatiebrief Gemeente Amsterdam, 26 oktober 2022.
6 Advies Groei vraagt om groei, Amsterdamse Kunstraad, oktober 2023, p. 4.

Financiën

Voor de zeven door de kunstraad beoordeelde instellingen is in de Hoofdlijnen Kunstenplan 2025-2028 een jaarlijks budget van € 60.033.427 gereserveerd. Dit is € 3 miljoen minder dan de zeven instellingen in 2024 gezamenlijk ontvangen (€ 63.033.427) en € 5.7 miljoen minder dan de instellingen voor het Kunstenplan 2025-2028 hebben aangevraagd (€ 65.744.376). Zes van deze instellingen zijn verantwoordelijk voor onderhoud aan het gebouw dat ze huren van de gemeente. Een deel van hun kunstenplansubsidie is voor deze onderhoudsverplichting bestemd. Alle zes schrijven ze in hun aanvraag een verhoging van dit deel van hun subsidie nodig te hebben vanwege de gestegen onderhoudskosten. Twee van deze instellingen benoemen tevens een extra bijdrage voor hun exploitatie.

Organisaties hebben bij hun aanvraag rekening gehouden met het beschikbare subsidiebedrag, hun begroting aangepast en hun ambities bijgesteld. Een deel van de ambities is afhankelijk gemaakt van additionele externe financiering. Dat maakt dat het totaal aangevraagde bedrag van € 65.7 miljoen geen goed beeld geeft van de daadwerkelijke financieringsbehoefte. Gemiddeld geven instellingen aan dat hun kosten zo'n 10-13% hoger zouden liggen als zij hun ambities zouden uitvoeren zoals gepland.[7] De culturele sector heeft te maken met flinke kostenstijgingen, van fair pay tot huurkosten en verduurzaming. De inflatie is hoog en de indexatie van de gemeentelijke subsidies vangt die kosten lang niet allemaal op. Met een gelijkblijvend budget en hogere kosten teren instellingen in op hun reserves. Daarnaast geven organisaties aan dat inkomsten via fondswerving, sponsoring en particuliere giften (over het algemeen) beginnen af te vlakken.

'Vanwege alle gestegen kosten is reëel gezien een hoger subsidiebedrag dan voorgaande periode benodigd, om onze ambities te realiseren en aan onze verplichtingen te voldoen. Gezien de beperkte beschikbaarheid van subsidiemiddelen kiezen we er echter voor op hetzelfde niveau als het huidige subsidiebedrag aan te vragen.'
Amsterdam Museum (kunstenplanaanvraag)

'Dat neemt niet weg dat de uitdagingen voor de komende jaren groot zijn. De economische realiteit is dat kosten enorm zijn gestegen en dat geeft grote druk op onze mogelijkheden. We verbreden onze activiteiten steeds verder om meer impact voor de samenleving te kunnen realiseren, maar hebben niet de beschikking over meer mensen of middelen.'
Het Nationale Ballet (NO&B) (kunstenplanaanvraag)

'Ook voor de komende jaren blijft het een balanceeract – waarbij een gelijkblijvend budget in zichzelf een forse bezuiniging betekent, gezien de stijgende kosten. Dit dwingt ons hele scherpe keuzes te blijven maken, maar weerhoudt ons er niet van om ambitieus te zijn.'
Stedelijk Museum Amsterdam (kunstenplanaanvraag)

7 Advies Groei vraagt om groei, Amsterdamse Kunstraad, oktober 2023, p. 2.

Kunstenplanbudget

Het gemeentebestuur heeft in 2023 geen extra middelen voor het Kunstenplan 2025-2028 kunnen reserveren. Omdat er wel extra middelen nodig zijn, heeft het gemeentebestuur besloten tot een herverdeling van middelen: drie miljoen euro is naar het AFK verschoven ten laste van de instellingen die direct onder de gemeente vallen. Hoewel de kunstraad een verhoging van het kunstenplanbudget bij het AFK noodzakelijk vindt, heeft een verschuiving van middelen consequenties: de zeven instellingen die direct onder de gemeente vallen krijgen hierdoor te maken met een onevenredig grote korting op hun subsidie, die al met ingang van 2025 zou moeten ingaan. Het gaat hier veelal om instellingen die werken met een lange(re) termijnplanning. Voor de seizoenen 2024/2025 en 2025/2026 staat een groot deel van de programmering al vast. Tegelijk zullen de maatregelen die aangekondigd zijn door het nieuwe kabinet (grote) gevolgen hebben voor deze instellingen. De kunstraad vindt het niet verantwoord om, zeker op korte termijn, de subsidiebedragen van deze voor Amsterdam, maar ook landelijk belangrijke instellingen fors te verlagen.

De kunstraad adviseert om de vermindering van het totale budget voor de zeven instellingen — drie miljoen euro per jaar — voor de kunstenplanperiode 2025-2028 te compenseren. De kunstraad roept op om (zo snel mogelijk) in 2024 deze reparatie vast te stellen voor de jaren 2025 en 2026. In 2026 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. De kunstraad adviseert in het nieuwe coalitieakkoord in te zetten op een substantieel hoger budget voor kunst en cultuur. De compensatie voor het kunstenplan 2027 en 2028 zou hierin meegenomen moeten worden.

De kunstraad adviseert het huidige college de middelen hiervoor te reserveren voor 2025 en 2026 en een volgend college voor de jaren 2027 en 2028. Mocht deze reservering (in de toekomst) niet gemaakt kunnen worden, dan is de kunstraad van mening dat het college bepaalt hoe en waar de dan noodzakelijke korting neerslaat. Dat vergt een politieke keuze.

De kunstraad heeft eerder geadviseerd het totale kunstenplanbudget ruim te verhogen. Om het voorzieningenniveau per inwoner gelijk te houden, moet het budget voor kunst en cultuur jaarlijks stijgen om de inflatie en groei van het aantal inwoners te compenseren. Onderzoeksbureau Andersson Elffers Felix (AEF) berekende in opdracht van de kunstraad in 2023 dat dit concreet neerkomt op ongeveer € 37 miljoen extra, bovenop de begrote € 160 miljoen.[8] **De kunstraad adviseert vanaf 2027 – naast een jaarlijkse indexatie – de kunstenplansubsidie van alle kunstenplaninstellingen te verhogen met minimaal 5%.**

8 Advies Groei vraagt om groei, Amsterdamse Kunstraad, oktober 2023, p. 2.

Fair Practice

Instellingen in het kunstenplan dienen de uitgangspunten van de Fair Practice Code te onderschrijven en toe te passen met eerlijke beloning als uitgangspunt. In de Hoofdlijnen stelt de gemeente dat de zeven instellingen onder verantwoordelijkheid van de gemeente hierin een voorbeeldfunctie moeten vervullen. De kunstraad benadrukt dat instellingen en subsidiërende overheden hierin een gedeelde verantwoordelijkheid hebben. **De Amsterdamse Kunstraad verzoekt de gemeente om in de evaluatie gericht op de effecten van de Fair Practice Code, die halverwege de Kunstenplanperiode 2025-2028 plaatsvindt (motie Karaman en Simons – december 2019), te onderzoeken welke ruimte er is voor het bevorderen van fair pay.**

Onderhoud vastgoed

De kunstenplansubsidies zijn opgebouwd uit een exploitatiesubsidie, een subsidie voor meerjarig onderhoud aan gemeentelijk vastgoed (indien van toepassing) en een subsidie voor collectiebeheer en -behoud voor Amsterdam Museum en Stedelijk Museum Amsterdam. Bij zes van de zeven instellingen waar de kunstraad nu over adviseert, is een deel van de subsidie bestemd voor onderhoud aan het pand dat zij huren van de gemeente of eigenaar van zijn (Meervaart). Alleen voor het Koninklijk Concertgebouworkest geldt dit niet, aangezien het orkest huurt van Het Concertgebouw. Sommige huurders van gemeentelijk vastgoed hebben een onderhoudsverplichting ‘alsof ze eigenaar zijn’.

Onderhoud aan een pand is maatwerk en afhankelijk van de instelling. Zo kunnen de kosten voor onderhoud per jaar (soms flink) verschillen. Om de onderhoudswerkzaamheden in kaart te brengen en toekomstige kosten inzichtelijk te maken laten de instellingen een meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opstellen. Dat doen zij (in elk geval) eens per vier jaar, als onderdeel van hun subsidieaanvraag voor de komende kunstenplanperiode. Dit MJOP wordt vervolgens vastgesteld door Gemeentelijk Vastgoed. De MJOP-subsidie is niet per definitie toereikend om alle vastgestelde kosten te dekken.

De kunstenplansubsidies, en daarmee ook het subsidiedeel MJOP, zijn in de afgelopen jaren geïndexeerd, maar de kosten voor onderhoud zijn (net als op andere vlakken) sterker gestegen. Waar hogere kosten aan onderhoud verwacht worden of waar daar al sprake van is, moeten deze lasten in feite gefinancierd worden vanuit de exploitatiesubsidie. Dit is een kunstenplan-breed probleem en geldt net zo goed voor instellingen die huren van de gemeente en hun subsidieaanvraag indienen bij het AFK. Dit gegeven is niet nieuw, de kunstraad heeft hier eerder aandacht voor gevraagd.[9] Er is voor onderhoud, feitelijk een verplichting, geen additioneel budget gereserveerd.

9 Om de stilte heen (2020), Advies Cultureel Vastgoed (2018), Culturele Investeringsrekening (2017) en Zo mooi anders (2016).

Een (noodzakelijke) verhoging van de uitgaven voor meerjarig onderhoud kan voor grote financiële problemen zorgen. De zes instellingen vragen voor de komende kunstenplanperiode meer aan voor meerjarig onderhoud, variërend van kleine bedragen tot aanzienlijke bedragen van rond een miljoen euro op jaarbasis. Als instellingen deze onderhoudsverplichting moeten financieren vanuit de huidige subsidie, gaat dat (soms fors) ten koste van hun exploitatiebudget. **De kunstraad vindt dat de gemeente, die in afstemming met de culturele instellingen de kosten MJOP vaststelt, verantwoordelijk is voor het beschikbaar stellen van het benodigde bedrag.** Inzicht in de hoogte van de MJOP-subsidie is hierbij de eerste stap – de kunstraad adviseert de gemeente om jaarlijks (bij de bekendmaking van de indexatie op subsidies) met de instellingen te communiceren welk deel van de totale subsidie de MJOP-subsidie betreft. Hierbij vindt de kunstraad het belangrijk dat alle meerjarenonderhoudsplannen op uniforme wijze door de gemeente getoetst worden. Als de kosten voor onderhoud hoger zijn en niet gedekt kunnen worden uit de (geïndexeerde) MJOP-subsidie, is het goed allereerst in gesprek te gaan over de noodzaak van deze meerkosten. Moeten alle kosten nu gemaakt worden, en wat betekent het al dan niet uitstellen van werkzaamheden voor de jaren die komen?

Culturele infrastructuur

Bijlmer Parktheater en Meervaart hebben naast een (kleine) verhoging in hun onderhoudskosten, een verhoging van hun exploitatiesubsidie aangevraagd. Bijlmer Parktheater vraagt een verhoging van de huidige subsidie aan: om ‘te investeren in de groei van het Bijlmer Parktheater teneinde de stap te maken van klein buurttheater met grootstedelijke allure, naar een dáádwerkelijk grootstedelijk theater, passend bij onze opdracht en huidig verzorgingsgebied’. Meervaart vraagt een verhoging van de huidige subsidie: met het oog op een ‘verantwoorde voorbereiding op de toekomst’ [naar de Nieuwe Meervaart]. Beide podia bedienen vanuit de context van een groeiend stadsdeel de gehele stad en metropoolregio. **De kunstraad vindt het belangrijk en noodzakelijk voor de culturele infrastructuur van de stad dat deze twee theaters kunnen doorgroeien en adviseert een verhoging van de subsidie van beide podia.** Zeker in Zuidoost zijn, gezien de groei van het stadsdeel in combinatie met de in te halen achterstand van de culturele infrastructuur, grote investeringen zeer urgent.[10]

Om dit te realiseren, adviseert de kunstraad een kleine verschuiving van middelen ten gunste van Bijlmer Parktheater en Meervaart. Hierbij adviseert de kunstraad het subsidiebedrag voor Het Nationale Ballet, ITA en Koninklijk Concertgebouworkest bescheiden te verlagen. Het betreft zo’n twee procent van het huidige subsidiebedrag (2024) dat deze instellingen van de gemeente ontvangen. In 2020 heeft de kunstraad er ook voor gekozen een kleine verschuiving aan te brengen in historisch gegroeide subsidiebedragen.

10 Culturele Investeringsrekening, Amsterdamse Kunstraad, maart 2022, p.4.

De kunstraad adviseert de subsidiebedragen voor Amsterdam Museum en Stedelijk Museum Amsterdam niet te verlagen. De twee instellingen beheren mede de Collectie Amsterdam; een omvangrijke collectie van kunstwerken en objecten die in het bezit zijn van de gemeente. De beide musea zijn essentieel voor de collectievorming en voor het beheer, behoud, registratie, documentatie, ontsluiting en onderzoek ten behoeve van de Collectie Amsterdam.

Adviesbedragen

	Advies	Huidig	Gevraagd
Amsterdam Museum	€ 10.021.638	€ 10.021.638	€ 10.135.375
Bijlmer Parktheater	€ 2.149.201	€ 1.774.201	€ 2.270.123
Het Nationale Ballet (NO&B)	€ 13.369.046	€ 13.669.046	€ 13.869.046
ITA (Internationaal Theater Amsterdam)	€ 11.403.068	€ 11.653.068	€ 12.748.928
Koninklijk Concertgebouworkest	€ 7.374.493	€ 7.574.493	€ 7.560.092
Meervaart	€ 3.654.391	€ 3.279.391	€ 3.999.222
Stedelijk Museum Amsterdam	€ 15.061.590	€ 15.061.590	€ 15.161.590
Totaal	**€ 63.033.427**	**€ 63.033.427**	**€ 65.744.376**

Bij **Advies** is uitgegaan van de verleende subsidie 2024 (**Huidig**). Een jaarlijkse indexatie van subsidies is hier niet in meegenomen. **Gevraagd** zijn de bedragen die instellingen (gemiddeld) per jaar aanvragen.

De Amsterdamse Kunstraad adviseert:

- → Compenseer voor de zeven instellingen de vermindering van het totale budget à drie miljoen euro per jaar
- → Onderzoek welke ruimte er is voor het bevorderen van fair pay
- → Stel het benodigde bedrag voor vastgoedonderhoud beschikbaar:
  - Maak de hoogte van de MJOP-subsidie jaarlijks inzichtelijk
  - Toets de meerjarenonderhoudsplannen op uniforme wijze
  - Ga in gesprek over de noodzaak van eventuele meerkosten
- → Zet bij het nieuwe coalitieakkoord in op een substantieel hoger budget voor kunst en cultuur

Instellingsadviezen

Foto boven: Patrick Kenawy | Foto onder: Tarona

Amsterdam Museum

Inleiding

Het Amsterdam Museum wil bewoners en bezoekers van Amsterdam met elkaar en met de stad verbinden. Dit doet het museum door het programmeren, presenteren en verzamelen van Amsterdamse objecten en verhalen aan de hand van vijf kernwaarden: Amsterdams, open, verbindend, verhalend, en relevant.

In 2026 bestaat het museum honderd jaar. In 2028 hoopt de organisatie het nieuwe Amsterdam Museum te openen in het verbouwde Burgerweeshuiscomplex – naar ontwerp van Neutelings Riedijk Architecten. In afwachting van de heropening programmeert het museum in de tijdelijke hoofdlocatie aan de Amstel in het H'ART Museum (voormalige Hermitage) en in het Huis Willet-Holthuysen. Daarnaast programmeert en produceert het museum projecten in de hele stad in samenwerking met andere organisaties, netwerken en individuen.

Het Amsterdam Museum beheert en conserveert, net als Stedelijk Museum Amsterdam, mede de Collectie Amsterdam; een omvangrijke collectie van kunstwerken en objecten die in het bezit is van de gemeente. Het museum deelt de Collectie Amsterdam met inwoners en bezoekers van de stad. Het Amsterdam Museum plaatst bestaand erfgoed expliciet in een transhistorische context, voegt voortdurend nieuwe verhalen en objecten toe aan de collectie, en geeft ruimte aan hedendaagse makers en nieuwe perspectieven.

In het Collectiecentrum in Amsterdam Noord conserveert en beheert het Amsterdam Museum meer dan honderdduizend objecten. In 2026 wordt

het Collectiecentrum opengesteld voor publiek, met specifieke programmering zoals rondleidingen en onderwijsprogramma's.

In de semipermanente collectiepresentatie Panorama Amsterdam worden de levende geschiedenis van de stad en drie kleinere tijdelijke tentoonstellingen gepresenteerd. Er worden hoogtepunten uit de Amsterdamse canon getoond en van nieuwe (kritische) context voorzien. Naast de focus op het verleden in de programmalijn New Narratives, en op het heden met projecten binnen Collecting the City, wil het museum zich richten op de toekomst met Changing the Game.

Volgens de OF/BY/FOR ALL-methode ontwikkelde het Amsterdam Museum Vrouwen van Amsterdam, met edities in Nieuw-West, Noord en Zuidoost. Sinds 2018 verzamelt en presenteert het museum verhalen en portretten van vrouwen uit de verschillende stadsdelen. Het co-creatieproject krijgt een vervolg in Vrouwen van Amsterdam: een ode.

Het Amsterdam Museum heeft de ambitie een inclusief stadsmuseum te zijn. Het museum ontwikkelde daartoe een nieuw museummerk gebaseerd op de Amsterdamse Andreaskruizen dat de 'nadruk legt op de verbindende rol van het museum binnen de stad'. Als 'stadsmuseum van de toekomst' zet het Amsterdam Museum in op het werven van nieuw publiek. Komende kunstenplanperiode legt het museum de focus op de generatie van de toekomst – van kinderen tot jongvolwassenen.

Artistiek belang

Over de artistieke koers die het Amsterdam Museum sinds enkele jaren heeft ingezet, is de Amsterdamse Kunstraad enthousiast. Het museum richt zich niet alleen op het verleden, maar verhoudt zich ook tot het heden en de toekomst. Daarmee positioneert het zich duidelijk als een levendig museum voor stadscultuur. De artistieke koers van het Amsterdam Museum wordt steeds meer in samenwerking met de stad gevormd, co-creatie en participatie worden consequent toegepast. De integrale en samenhangende wijze waarop meerstemmigheid in de programmering en collectievorming wordt vormgegeven, is volgens de kunstraad voorbeeldstellend.

De kunstraad vindt de drie programmalijnen die het Amsterdam Museum beschrijft helder: New Narratives, dat het verleden belicht vanuit verschillende perspectieven, Collecting the City, om 'samen de stad van nu te verzamelen' en Changing the Game, een nieuwe lijn over de toekomst. De twee bestaande lijnen zijn door de organisatie op een positieve en professionele manier doorontwikkeld. New Narratives groeide uit tot een programma met presentaties, zoals de tentoonstelling Koloniale Verhalen (2022), waarin het museum kritisch reflecteerde op hoe het omgaat met koloniaal erfgoed. Collecting the City gaf het Amsterdam Museum de afgelopen jaren vorm met verschillende samenwerkingspartners. Het resulteerde onder andere in de gelijknamige publicatie Collecting the City (2023), waarmee kennis over de gehanteerde co-creatie methode gedeeld wordt met een breed publiek. Het valt de kunstraad op dat de derde en nieuwe programmalijn Changing the Game

in het plan relatief kort en abstract beschreven wordt. Het museum wil met deze lijn onderzoeken hoe het kan bijdragen aan de vele transitieopgaven voor de stad en aan maatschappelijke vraagstukken als klimaatrechtvaardigheid en de groeiende kloof tussen arm en rijk. De kunstraad is benieuwd hoe dit de komende tijd vorm krijgt en welke rol (van betekenis) het Amsterdam Museum hiermee wil vervullen. De kunstraad had graag meer onderbouwing van deze lijn gezien. Welke rol kan het museum innemen in relatie tot andere spelers en met wie wil het samenwerken?

De collectieopstelling Panorama Amsterdam is ondanks de beperkte omvang een geslaagde innovatieve presentatie die goed uitpakt op de tijdelijke locatie aan de Amstel. De presentatie toont een verrassend geheel van fragmenten van verleden en heden, waarbij tentoonstellingsconventies op speelse wijze losgelaten worden.

Het Amsterdam Museum ontwikkelt zich steeds overtuigender als een productiehuis voor het ontsluiten van verhalen die onvoldoende belicht zijn binnen de dominante (vaak eurocentrische) perspectieven. Die verhalen hebben veelal een emancipatorisch karakter en worden in toenemende mate ontsloten in samenwerking met makers. Dat krijgt vorm in de heldere programmalijnen, zeker ook met de tweejaarlijkse manifestatie Refresh Amsterdam, waarin hedendaagse kunstenaars en andere stadsmakers centraal staan.

De kunstraad heeft waardering voor de inhoudelijke ontwikkeling van het Amsterdam Museum en het belang dat het museum aan onderzoek toekent. Onderzoek wordt niet alleen geïnitieerd, maar ook concreet toegepast en gedeeld met publiek door middel van onder meer publicaties, zoals het recent verschenen The Future of the Dutch Colonial Past (2024). Het museum werkt samen met onderzoekspartners en betrekt hedendaagse makers om middels nieuw werk te reflecteren op onderzoek. Bij de grootschalige onderzoekstentoonstelling over de Gouden Koets (2021/2022) werd samengewerkt met de Vrije Universiteit Amsterdam. Kunstenaars vanuit verschillende culturele achtergronden, waaronder Sithabile Mlotshwa, Raul Balai en Serana Angelista, reflecteerden met nieuw werk kritisch op de koets en de doorwerking van het koloniale verleden in het heden. De kunstraad waardeert de wijze waarop het museum met het Gouden Koets-project een maatschappelijke discussie verbond aan een publieksproject en een onderzoekstentoonstelling. Het museum toont een vooruitstrevende houding bij het benaderen van de geschiedenis en daarbij behorende narratieven.

Het Amsterdam Museum toont volgens de kunstraad een positieve, creatieve en oplossingsgerichte houding. Het activiteitenprogramma met ruimte voor artistiek experiment is verrassend. Zo krijgt de Amsterdamse textielontwerper Borre Akkersdijk opdracht zijn visie op de toekomst van de textiel- en mode-industrie te presenteren. De kunstraad waardeert eerder gerealiseerde projecten zoals Grand March: A Historic House through a Ballroom Lens (2023/2024). Deze samenwerking met ballroomhuis House of Vineyard in de Amsterdam Museum-locatie Huis Willet-Holthuysen, is gericht op relevante lhbtiq+-geschiedenissen. De geplande opdracht aan kunstenaarsduo Sander Breure & Witte van Hulzen in Huis Willet-Holthuysen – een tentoonstelling over de gebeurtenissen in het huis tijdens de Tweede Wereldoorlog – maakt nieuwsgierig.

In het Collectieplan benoemt het Amsterdam Museum dat opdrachtgeverschap aan hedendaagse makers centraal staat, de kunstraad is hier positief over. Het Amsterdam Museum betrekt verschillende partners in de stad bij onder andere het selectieproces van hedendaagse makers voor nieuwe opdrachten. Het uitbreiden van de collectie met nieuwe perspectieven op erfgoed is een goed uitgangspunt met veel potentie. De kunstraad is hier benieuwd naar. Het museum publiceert de collectie als Linked Open Data (LOD), wat mogelijkheden tot experiment biedt, zoals het linken van de collectie aan een Amsterdams stratenregister. De kunstraad vindt dit een innovatief voorbeeld van de integrale en creatieve manier waarop het museum omgaat met het ontsluiten van de collectie.

Belang voor de stad

Het Amsterdam Museum positioneert zich terecht als een netwerkmuseum, met een indrukwekkende lijst van samenwerkingspartners. De kunstraad is benieuwd hoe het museum precies invulling geeft aan die netwerkfunctie en hoe zorgvuldig en duurzaam de beoogde samenwerkingen worden ingestoken. Daar wordt in de aanvraag maar beperkt op ingegaan. Het museum betrekt bewoners uit verschillende stadsdelen actief als co-creator, met specifieke aandacht voor Noord, Nieuw-West en Zuidoost. De kunstraad vindt dit lovenswaardig.

De kunstraad is benieuwd naar de specifieke methoden en criteria die het museum hanteert bij het impactonderzoek dat het momenteel ontwikkelt, en naar concrete voorbeelden van de beoogde impact – zoals de wederkerigheid van samenwerkingen. Een impactmeting kan het Amsterdam Museum helpen inzicht te krijgen in hoe samenwerkingen of participatieprojecten worden ervaren door partners of deelnemers. De kunstraad is benieuwd hoe het Amsterdam Museum zich onderscheidt van andere innovatieve culturele instellingen en naar de bijdrage die het museum levert in verschillende stadsdelen. De kunstraad hoopt dat het Amsterdam Museum voldoende prioriteit en diepgang kan geven aan de impactmeting en ziet uit naar de resultaten.

In het Verhalenhuis, beoogd onderdeel van het nieuwe Amsterdam Museum, kunnen ‘netwerken uit de stad hun verhalen en objecten, vaak in relatie tot bestaande collectie presenteren’. De kunstraad vindt dit een mooie manier van conservatie. De ruimte is zonder museumkaartje te bezoeken, dat is sympathiek.

Het Amsterdam Museum geeft aan dat de komende jaren de digitale collectie enorm toeneemt, zeker in relatie tot de programmalijn Collecting the City. De kunstraad waardeert dat het museum hier aandacht voor heeft. Het digitale project Corona in de Stad vindt de kunstraad een mooi voorbeeld. In samenwerking met ruim veertig partnerinstellingen verzamelde het museum meer dan drieduizend verhalen op het digitale platform coronaindestad.nl. Met het project, waarmee het Amsterdam Museum snel en relevant inhaakte op wat speelde in de stad, richtte het museum zich op persoonlijke verhalen en ervaringen van Amsterdammers over de pandemie. Het museum erkent dat het nog

onvoldoende is toegerust op het duurzaam bewaren van digitale objecten en zoekt samenwerking met het Stadsarchief om hier in de toekomst beter beleid op te ontwikkelen. De kunstraad onderstreept de noodzaak voor een passend digitaal beheerbeleid en vindt dat het museum zich hier reflectief toont.

De sterke visie op kunst- en cultuureducatie sluit aan op de artistieke visie van het Amsterdam Museum. De kunstraad heeft waardering voor de werkwijze met wetenschappelijk onderbouwde methodieken, zoals Wicked Arts Assignments van het lectoraat Kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, en Art Based Learning, ontwikkeld vanuit Art Education as Critical Tactics van ArtEZ. Daarnaast werkt het museum in het educatieve programma nauw samen met kunstenaars vanuit de aanpak 'makers as educators'. De kunstraad waardeert het ondernemerschap dat uit de cultuureducatieplannen spreekt, zoals de ingezette samenwerking met de ELJA Foundation, die tot en met 2025 het ELJA Kindermuseumlab ondersteunt. Uit het plan blijkt dat het museum 'bewust ongelijk investeert in gelijke kansen door scholen aan het museum te verbinden die zich nog niet hebben geprofileerd in de domeinen burgerschap en kunst & cultuur'. Deze (mooie) doelstelling vraagt om een nadere uitwerking. De inleidende en afsluitende workshops op school vindt de kunstraad positief.

De kunstraad vindt dat wederkerigheid van samenwerking duidelijker tot uiting komt in educatieve projecten en programmering voor jongere doelgroepen, dan bij andere activiteiten van het museum. Hierbij valt te denken aan de samenwerking met OSCAM tijdens de Museumnacht in 2022, waarbij het schilderij De anatomische les van Dr. Deijman van Rembrandt (1656) voor een expositie van één nacht verhuisde naar OSCAM en gepresenteerd werd naast AiRich' portret van acteur Emmanuel Ohene Boafo. Ook de samenwerking met de OBA, om het bereik in de stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost te vergroten, stemt positief. De wederkerigheid komt eveneens tot uiting in de educatieve activiteiten in het museum zelf: het Amsterdam Museum toont werk van kinderen op zaal, het museum neemt kinderbestuurders serieus in hun rol en met AM Talent wordt aan mbo-leerlingen de mogelijkheid geboden om een half jaar in dienst te zijn van het museum. De kunstraad kijkt uit naar het kindermuseum dat in de nieuwbouw wordt gerealiseerd.

Het Amsterdam Museum heeft de ambitie om in de toekomst 'hét museum te zijn waar Amsterdamse leerlingen en mbo-studenten kennis opdoen over hun stad, en vaardigheden ontwikkelen zoals kritisch burgerschap'. Deze nadruk op burgerschap heeft volgens de kunstraad veel potentie voor het Amsterdam Museum als stadsmuseum.

Het Amsterdam Museum spiegelt zich in het ondernemingsplan niet aan andere (inter)nationale stadsmusea. Een best practice of een benchmark had de kunstraad meer inzicht gegeven in de positionering van het museum in de stad. Welke relevante ontwikkelingen observeert de organisatie in het museale veld en hoe verhoudt het zich daartoe?

Het valt de kunstraad op dat doelgroepen weinig worden gespecificeerd en toegelicht. De organisatie geeft aan dat 46% van het publiek in het museum aan de Amstel in de leeftijdscategorie 0-34 jaar valt. Omdat het voor veel musea lastig is om jongere doelgroepen structureel te bereiken, is de kunstraad hiervan onder de indruk – al betreft het een nogal breed leeftijdscohort waarbinnen gedifferentieerd had kunnen worden.

In het beleidsplan stelt het Amsterdam Museum er te zijn voor alle Amsterdammers. De kunstraad hoopt dat het museum ook bij de selectie van kinderen en jongeren in de kinderraad, vakantiekampen en AM Talent een afspiegeling van 'alle Amsterdammers' weet te realiseren.

Diversiteit en inclusie

Het Amsterdam Museum toont een intrinsieke benadering van diversiteit en inclusie, die consequent en integraal doorklinkt in de verschillende museale onderdelen als programma, publicaties, het nieuwe museummerk, de collectievorming en -ontsluiting, en opdrachtverstrekking. Door de museumbrede co-creatie en participatie haalt het museum verschillende perspectieven in huis waarmee het meerstemmigheid bevordert. Het Amsterdam Museum draagt daarmee ook bij aan het debat over diversiteit en inclusie binnen culturele instellingen. Zo worden met de publicatie Collecting the City ervaringen gedeeld, als ware het een handboek voor co-creatie en participatie.

De kunstraad constateert dat diversiteit en inclusie in de organisatie en programmering beter dan voorheen zijn geborgd, en is het met het museum eens dat er nog steeds stappen te nemen zijn. Zo erkent het museum dat de historisch gegroeide collectie een te eenzijdig beeld geeft van de stad en streeft het ernaar lacunes in kaart te brengen en aan te vullen. De kunstraad heeft waardering voor de wijze waarop het museum de collectie wil uitbreiden en daar zowel bewoners als makers bij betrekt.

Bewoners en bezoekers worden uitgenodigd om met elkaar en met het museum in gesprek te gaan over maatschappelijke kwesties. Verhalen en perspectieven van bewoners in verschillende stadsdelen, zoals Vrouwen van Nieuw-West, worden onderdeel van tentoonstellingen en collectie.

Het museum koopt bestaand werk aan en geeft opdrachten aan makers om een hedendaagse kijk op (de geschiedenis van) de stad te bieden en om op de huidige collectie te reageren. Makers betreffen kunstenaars, stadsmakers, activisten en bewoners die projecten in de buurt realiseerden. De kunstwerken worden onderdeel van de collectie en tentoonstellingsprojecten. De kunstraad benadrukt daarbij het belang van een wederkerige en gelijkwaardige insteek.

Het is positief dat het Amsterdam Museum aandacht heeft voor representatie van (gender)diversiteit van makers uit de stad. Dit toont aan dat het museum zich bewust is van de diversiteit aan perspectieven in de stad en samenleving. De kunstraad vindt het streven van het museum naar een meer representatieve weergave van de stad in collectie en presentaties overtuigend.

Uitvoerbaarheid

Terwijl het museum in afwachting is van de heropening van het vernieuwde Amsterdam Museum, blijven de ambities van de organisatie

onveranderd hoog. Dit verdient volgens de kunstraad lof, want de onzekerheden en vertraging rondom de verbouwing van het Burgerweeshuiscomplex vormen een grote uitdaging. Het museum draaiend houden op een tijdelijke locatie tijdens een grootschalige verbouwing vraagt veel van een organisatie. De programmering en de geboden gastvrijheid hebben hier niet onder te lijden gehad. De kunstraad heeft bewondering voor hoe het Amsterdam Museum zich manifesteert en zich staande houdt in deze transitie.

De kunstraad vraagt zich af of de organisatie voldoende tijd en ruimte heeft om alle ambities voor de komende jaren waar te maken en de (vele) samenwerkingen te verduurzamen en te versterken. Wellicht is het verstandig om scherpere keuzes te maken en te zoeken naar verdieping van het aanbod in plaats van verbreding.

Het museum is van plan om het vrijwilligersbeleid verder aan te scherpen. Het is een goed voornemen om gelijkwaardigheid van medewerkers te bevorderen. Het on-boarding plan om nieuwe collega's kennis te laten maken met de organisatie en de bedrijfscultuur, is een effectieve manier om sociale veiligheid in de organisatie te borgen en monitoren.

Het Amsterdam Museum neemt geloofwaardige en duurzame stappen om een inclusieve werkcultuur te realiseren. Met een helder omschreven aanpak maakt de organisatie duidelijk dat er stevig wordt ingezet op draagvlak voor het creëren van een inclusieve en veilige werkomgeving. Zo brengt een interdisciplinaire werkgroep vanuit een inclusieve doelstelling advies uit op museum-inhoudelijk en bestuurlijk niveau. De kunstraad vindt dit getuigen van goed werkgeverschap.

De kunstraad is ook te spreken over de benoeming van een nieuw lid van de raad van toezicht op voordracht van de ondernemingsraad. Dit komt de onderlinge samenhang ten goede.

Het Amsterdam Museum volgt de Ethische Code voor Musea. De kunstraad had hier in de aanvraag graag een toelichting op gelezen en vindt het bij de verantwoordelijkheid van het museum horen om te definiëren hoe het met deze code omgaat en hoe het hierover communiceert met het publiek.

Voor het beheer en behoud van de Collectie Amsterdam heeft de gemeente met het Amsterdam Museum en Stedelijk Museum Amsterdam ruim vijftien jaar geleden een collectiebeheerovereenkomst gesloten. In 2024 wordt deze overeenkomst vernieuwd. De musea hebben gezamenlijk opgetrokken in de gesprekken met de gemeente hierover. In aanloop naar de vernieuwde afspraken, hebben beide musea een Collectieplan (2023-2028) opgesteld. De kunstraad onderstreept het belang van het opstellen en delen van een dergelijk collectieplan. Het biedt (actuele) inzage in de omvangrijke collectie en daarbij behorende aspecten op gebied van collectievorming als beheer, behoud, registratie, documentatie, ontsluiting en onderzoek.

Advies	€ 10.021.638
Huidig	€ 10.021.638
Gevraagd	€ 10.135.375

Foto boven: Marion Visser | Foto onder: Jorien Waanders

Bijlmer Parktheater

Inleiding

In Bijlmer Parktheater vinden ontmoetingen plaats tussen makers en publiek, en komen verschillende stemmen en perspectieven samen. In dit 'grootstedelijk theater van Amsterdam Zuidoost' wordt het gesprek aangejaagd over de invloed van het koloniale verleden op het heden. Het theater voert een brede programmering waarin oog is voor vernieuwing en relevantie, met een prominente plek voor participatie en cultuureducatie. Met het aantreden van Jolanda Spoel eind 2020 heeft Bijlmer Parktheater een directeur aangetrokken die ook theatermaker is.

Het theater is in 2009 begonnen als theaterverzamelgebouw ter bevordering van de sociale samenhang in de wijk, en is uitgegroeid tot toonaangevend podium dat programmeert en produceert, en ruimte biedt aan culturele en maatschappelijke partners We Are on the Move, UNTOLD, de Jonge Reporters en Jeugdtheaterschool Zuidoost. Bijlmer Parktheater initieert en ontwikkelt zelf producties om daarmee bij te dragen aan het diversifiëren van het Nederlands podiumkunstenaanbod voor zowel volwassenen als een jong publiek. Het theater bouwt de komende jaren voort op bestaande samenwerkingsverbanden met Orkater, Rotterdams Philharmonisch Orkest en De Toneelmakerij. Nieuwe samenwerkingen zijn er met TENT, Theater Zuidplein en Well Made Productions.

Bijlmer Parktheater faciliteert met producties en programmering het gesprek over urgente maatschappelijke thema's als (kansen)ongelijkheid, (geïnstitutionaliseerde) discriminatie en gentrificatie. In de reguliere programmering is ruimte voor gezelschappen en makers die deze thema's aankaarten.

Dit doet het theater ook met eigen programmalabels zoals #BPTUnpacks, de GembertheeSessies en Building A House For Inclusion. Komende kunstenplanperiode worden enkele labels in verschillende disciplines (zoals comedy en klassieke muziek) vernieuwd. Bijlmer Parktheater ontwikkelt daarnaast het programma met de werktitel Bijlmer Popt!, voor popmuziek in de volle breedte, de maatschappelijke talkshow Let's Talk en Letterlijk Zuidoost (werktitel), het vervolg op Bijlmer Boekt!.

Bijlmer Parktheater programmeert de hoofdlocatie aan het Anton de Komplein (met een capaciteit van 230 stoelen), het tijdelijke Pop Up Podium in de Amsterdamse Poort – waarvoor in komende kunstenplanperiode een alternatieve locatie moet worden gevonden – en in SHEBANG, het multidisciplinaire platform dat Bijlmer Parktheater opzette met Imagine IC en CBK Zuidoost in een eveneens tijdelijke locatie in Amstel III.

Bijlmer Parktheater heeft de ambitie om mee te groeien met het stadsdeel, maar de huidige locatie is daarvoor te klein. De organisatie heeft dringend behoefte aan extra repetitie- en presentatieruimte en zoekt al geruime tijd met de gemeente naar oplossingen.

Artistiek Belang

Het grootstedelijke Bijlmer Parktheater is een toonaangevend podium, een 'culturele thuisbasis van Amsterdam Zuidoost, aantrekkelijk voor stad en land' en een kweekvijver voor meerstemmig talent. Het podium heeft als centraal thema voor het nieuwe kunstenplan 'thuis voelen en thuiskomen'. De activiteiten van het theater vloeien als vanzelfsprekend voort uit de visie zoals die in het plan is omschreven. Programmering en (co-)producties geven uiting aan Bijlmer Parktheater als huis 'waar de stemmen van de stad gehoord worden'. De Amsterdamse Kunstraad vindt dit zeer passend voor de identiteit van het theater en buitengewoon noodzakelijk, gezien de culturele diversiteit in de stad en Zuidoost in het bijzonder. Het artistieke profiel van Bijlmer Parktheater is hiermee onder de nieuwe leiding verbreed en verdiept, dit vindt de kunstraad lovenswaardig. Het is duidelijk dat hier de afgelopen vier jaar door een kleine organisatie hard aan is gewerkt.

Bijlmer Parktheater wil een huis zijn voor gesprekken over urgente maatschappelijke thema's. Het theater laat met gespreksprogramma's als GembertheeSessies, BPTUnpacks en nieuwe concepten als Let's Talk zien dat het meer is dan een presentatieplek. De kunstraad is benieuwd hoe deze – veelal nieuwe – programma's in de komende kunstenplanperiode uitgewerkt gaan worden. Duidelijk is dat het theater de verantwoordelijkheid voelt om op het gebied van actuele thema's het programma te verdiepen, de randprogrammering wordt hiermee meer verzelfstandigd.

De programmering van het theater ontstaat vanuit een vraag of behoefte, waar vervolgens een passende artistieke vorm voor wordt gezocht. Uit het plan blijkt begrip voor wat verschillende disciplines voor het huis en de omgeving kunnen betekenen. De muziekprogrammering vormt geen kerntaak, maar speelt een grote rol in producties en de (rand)programmering. De

kunstraad had graag een visie gelezen op de aansluiting met artistiek onderscheidende (Amsterdamse) makers en vernieuwende lokale muziekinitiatieven. De kunstraad is benieuwd naar de uitwerking van het label Bijlmer Popt! de komende jaren, een initiatief om jonger publiek te trekken middels hedendaagse muziekstijlen.

De stappen die in het verleden zijn gezet, met name wat betreft klassieke muziek en muziektheater, laten de veelzijdigheid van het theater zien. Samenwerkingen met onder andere het Koninklijk Concertgebouworkest (Bijlmer Klassiek), het Rotterdams Philharmonisch Orkest en muziektheatergezelschap Orkater hebben geleid tot programmering die positief is ontvangen door publiek en pers. De kunstraad kijkt uit naar de doorontwikkeling van deze samenwerkingen.

Algemeen directeur Jolanda Spoel, van huis uit regisseur, is in het nieuwe kunstenplan bij verschillende aansprekende producties artistiek betrokken. Spoel zal bijvoorbeeld in het seizoen 2025-2026 als dramaturg samen met Orkater aan de voorstelling Halte Opgeheven werken, een coproductie over 'hoe mensen door beeldvorming op gespannen voet met elkaar komen te staan'. Ook tekent ze voor de regie van de producties Melomaniac en It's not how you start, but how you finish, een coproductie met TENT circustheater producties, met een diverse cast van dansers en acrobaten. De kunstraad is enthousiast over het feit dat Spoel haar regieambities in eigen huis ontwikkelt, omdat ze daarmee haar signatuur aan Bijlmer Parktheater verbindt.

Vanaf het seizoen 2024-2025 werkt Bijlmer Parktheater met gastprogrammeurs voor een seizoen. Dit zijn jonge creatieven, gespecialiseerd in specifieke kunstvormen en met een eigen achterban, die ervaring op kunnen doen met programmeren voor theater. De kunstraad juicht deze ontwikkeling toe, het is een innovatieve manier om nieuwe makers en potentieel publiek aan het theater te binden, met de mogelijkheid tot vernieuwing in de programmering. De kunstraad is benieuwd naar de artistieke waarde die gastprogrammeurs met zich meebrengen en welke visie ten grondslag ligt aan deze programmering.

Eind 2024 produceert Bijlmer Parktheater, in samenwerking met Orkater, Stepping Stones, het derde deel van een trilogie die een beeld geeft van de ervaringen van Surinaamse families in Nederland in de afgelopen honderd jaar. De kunstraad is enthousiast over het feit dat de eerste delen, respectievelijk Woiski vs. Woiski en De Gliphoeve, hernomen worden en de trilogie als marathon geprogrammeerd wordt. Deze werken bieden onder andere inzicht in de geschiedenis van stadsdeel Zuidoost, het is daarom belangrijk voor de stad Amsterdam dat het drieluik in z'n geheel te zien zal zijn.

Het valt de kunstraad op dat er voor de komende jaren vele ambitieuze samenwerkingen worden benoemd, maar dat betrokken makers nauwelijks worden genoemd. De kunstraad heeft op basis van de heldere lijn in het plan vertrouwen dat hier goede keuzes gemaakt worden, maar had meer inzicht willen krijgen in welke podiumkunstenaars het theater het komende kunstenplan aan zich wil verbinden.

Bijlmer Parktheater maakt ruimte voor Engelstalige producties; in het plan worden twee programmalabels genoemd met Engels als voertaal. De kunstraad denkt dat hier – gezien het grote aantal meertalige inwoners van Zuidoost – steviger op ingezet kan worden. De nadruk ligt in de aanvraag – waar het gaat om de inhoud van de programmering en producties – op de

Zwarte diaspora in Nederland, de kunstraad is nieuwsgierig naar de rol van een huisgezelschap als UNTOLD hierin. UNTOLD streeft – door middel van theater, dans, talentontwikkeling en educatie – naar bewustwording van collectieve identiteit, historie en toekomstperspectief onder Afro-Nederlandse jongeren.

Bijlmer Parktheater noemt het in Londen gehuisveste theater Young Vic als gelijkgestemde gesprekpartner, waar Bijlmer Parktheater – als daar de financiële middelen voor zouden zijn – graag actief, doorgaand en hoogwaardig mee zou willen uitwisselen. Young Vic is al tientallen jaren een van Londens meest toonaangevende theaters, en een voorloper in meerstemmigheid, zowel in de zaal als op het toneel. De kunstraad vindt het een heel aansprekend idee met deze partij contact te onderhouden en kijkt uit naar een strategie waar Bijlmer Parktheater met dit soort waardevolle partners naartoe zou willen werken.

Belang voor de stad

Bijlmer Parktheater is een van de belangrijkste kweekvijvers voor nieuw talent in de stad en uit de plannen blijkt dat hier veel aandacht aan wordt geschonken. De verschillende talentontwikkelingstrajecten zijn professioneel uitgedacht en hebben een duurzame insteek. Zo vormt Hoge Ogen een ontwikkeltraject voor aspirant dans- en theatermakers, krijgt beginnend comedytalent via Pass The Mic (in samenwerking met Meervaart en De Kleine Komedie) de kans om workshops en masterclasses te volgen, en is UP NEXT een platform voor jeugdmakers. De kunstraad vindt het positief dat er op gebied van talentontwikkeling samen wordt gewerkt met partnerorganisaties, zodat beginnende makers kunnen werken aan een netwerk in Zuidoost en daarbuiten. Dit is waardevol omdat veel (jonge) makers na dit soort trajecten Zuidoost moeten verlaten; er is door de gemeente structureel te weinig geïnvesteerd in faciliteiten om door te kunnen groeien in het stadsdeel.[11]

De kunstraad is eveneens positief over de samenwerking met Cinekid en met dansschool We Are on the Move binnen het programma Wereldmakers. De kunstraad is benieuwd naar de frequentie van activiteiten in de samenwerkingen op het gebied van talentontwikkeling en educatie. De genoemde partners hebben alle een bewezen kwaliteit in het werken met en bereiken van de beoogde doelgroepen, wat goed aansluit bij de inclusieve werkwijze van Bijlmer Parktheater.

Het theater in Zuidoost weet al jaren het publiek heel goed te bereiken, het podium trekt een zeer divers publiek. Het valt daarom op dat in de aanvraag geen inzicht wordt gegeven in de zaalbezetting. Het doelgroepenbeleid is volgens de kunstraad niet voldoende uitgewerkt, daarbij is het marketingplan summier geformuleerd. De kunstraad is benieuwd naar de verbinding tussen verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld bij programma's als Bijlmer Boekt! en Bijlmer Klassiek. De instelling is van plan een publieksonderzoek uit te voeren om

11 Culturele Investeringsrekening, Amsterdamse Kunstraad, maart 2022.

de wensen, behoeften en bezoekmotivatie van het publiek in kaart te brengen. Om in de toekomst publiek verder uit te bouwen, is een dergelijk onderzoek ook volgens de kunstraad noodzakelijk.

Bijlmer Parktheater heeft uitgebreid aandacht voor publiek met een smalle beurs: de programmering in de foyer is gratis, op de website is het in de toekomst mogelijk om op ticketprijs te zoeken, er wordt geëxperimenteerd met prijsdifferentiatie en met het doneren van tickets. Hiermee neemt de instelling drempels voor (potentieel) publiek weg.

Het theater werkt toe naar een laagdrempelig onlinesysteem waarin makers eenvoudig betaalbare repetitieruimte kunnen reserveren. De in 2023 vernieuwde website is toegankelijker gemaakt voor personen met een visuele beperking. Wat betreft het meertalige publiek ziet de kunstraad ook kansen waar het gaat om de toegankelijkheid van de website, die nu nog enkel in het Nederlands is.

Bijlmer Parktheater stelt dat educatie niet alleen voor kinderen, jongeren en scholen is, het 'betekent ook hoe je leert naar theater te kijken'. Educatie zit volgens Bijlmer Parktheater 'diep geworteld in [het theater] als de lerende organisatie'. De kunstraad ziet deze visie vertaald in de hele programmering; het enthousiasme voor ontwikkelen en ontmoeten straalt ervan af. De organisatie ontwikkelt voor volwassenen activiteiten waarmee context wordt geboden aan het programma. Ook hiermee verlaagt het theater de drempel.

De kunstraad ziet dat Bijlmer Parktheater met het hoger onderwijs waardevolle, wederkerige samenwerkingen aangaat. Zo organiseren de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht masterclasses binnen het ontwikkeltraject Talentlab. De masterclasses, die zowel op de hogescholen plaatsvinden als in Bijlmer Parktheater, 'verlagen de drempel voor jong talent om naar de academies te gaan'. Dit stemt de kunstraad enthousiast. Het Talentlab zorgt er op die manier voor dat autodidacten op een toegankelijke manier goed voorbereid zijn op kunstvakonderwijs.

Diversiteit en inclusie

Als huis van diaspora en dialoog is Bijlmer Parktheater in Amsterdam een wegbereider als het gaat om representatie en meerstemmigheid. Zo streeft het podium naar een zo breed mogelijk bereik van publiek in Zuidoost, Amsterdam en daarbuiten. Dit is door het hele plan, van de producties tot aan het programma en het publiek, goed te zien. Op gebied van talentontwikkeling faciliteert Bijlmer Parktheater (nieuwe) theater- en dansmakers die met hun repertoire bijdragen aan de vertegenwoordiging van verschillende perspectieven binnen de sector. Daarnaast krijgen jonge en nieuwe performers ruimte in de eigen producties van het podium. Op het gebied van personeel wil de organisatie een betere balans realiseren waar het gaat om gender; op dit moment is het grootste deel van het personeelsbestand vrouw. Het is goed dat de instelling ook hier streeft naar een evenwichtige gendervertegenwoordiging, net als in alle andere facetten van de organisatie. Bijlmer Parktheater toont zich hierin transparant en bewust.

De kunstraad waardeert de wijze waarop Bijlmer Parktheater de (fysieke) toegankelijkheid van het theater wil vergroten. De instelling kijkt, in samenwerking met Platform Gehandicapten Zuidoost, naar hoe de theaterbeleving aansluit bij de (neuro)diversiteit van de bezoekers. Aan de hand van onderzoek naar drempels of uitdagingen die bezoekers ervaren bij een bezoek, stelt het podium een actieplan op.

De kunstraad vindt het mooi dat Bijlmer Parktheater duidelijk werkt vanuit wederkerigheid. Het theater bekijkt voortdurend op welke manier de doelgroep, de partner en Bijlmer Parktheater baat hebben bij een samenwerking. SHEBANG, de 'interdisciplinaire ontwikkel- en maakplek voor gevestigde en creatieve makers en denkers' – in samenwerking met Imagine IC en CBK Zuidoost – is hier een goed voorbeeld van. Onder leiding van een gastcurator worden bij dit productiehuis ontwikkelingen op gebied van erfgoed, beeldende kunst en de podiumkunsten onderzocht en becommentarieerd.

Omdat Bijlmer Parktheater voorbeeldstellend is op het gebied van diversiteit en inclusie, is de instelling in Amsterdam een gewilde samenwerkingspartner. Met het expertprogramma Building a House For Inclusion besteedt het theater 'aandacht aan representatie, inclusiviteit en intersectionaliteit binnen de Nederlandse podiumsector'. De afgelopen jaren organiseerde het theater in huis vier hoogwaardige en diepgaande bijeenkomsten rondom de vier p's (personeel, programma, publiek en partners) uit de Code Diversiteit en Inclusie. Wegens succes krijgt dit programma een vervolg, waarbij Bijlmer Parktheater op andere locaties in Nederland het programma op maat aanbiedt, om 'te bouwen aan een inclusieve kunstsector'. De kunstraad juicht deze ontwikkeling toe en is benieuwd naar de uitwerking van dit vervolg in de praktijk.

Uitvoerbaarheid

De ambities uit de aanvraag enthousiasmeren de kunstraad. Tegelijk frustreert het te weten dat er voor al die activiteiten, waar Bijlmer Parktheater zoveel verantwoordelijkheid voor voelt en draagt, eigenlijk te weinig plek is. De organisatie geeft aan dat de vele activiteiten de werkdruk op het relatief kleine team verhogen. De uitstroom van goed personeel is daarbij hoog, doordat het theater voor veel starters als springplank voor hun carrière fungeert. De kunstraad deelt de zorgen hierover en vraagt zich af of de grootte van de organisatie past bij de ambities van het plan. De kunstraad vindt het verstandig dat de organisatie het team wil uitbreiden.

Bijlmer Parktheater is een vooraanstaande plek voor de ontwikkeling van een inclusieve theaterpraktijk en daarmee een gewilde samenwerkingspartner. Het risico op overbevraging door andere organisaties is daarbij aanwezig. De kunstraad kan zich voorstellen dat Bijlmer Parktheater scherpere afwegingen moet maken en zich beperkt tot samenwerkingen die bij de identiteit van het theater passen. Dit vereist een duidelijk partnerbeleid met vastgelegde keuzes en overwegingen.

De organisatie heeft aandacht voor de vrijwillige publieksbegeleiders, wat volgens de kunstraad past bij de nadruk die het theater legt op

laagdrempeligheid en buurtbetrokkenheid. De kunstraad vraagt zich af of ook hier een passende (vrijwilligers)vergoeding tegenover staat.

Eind 2023 is Bijlmer Parktheater een pop-up locatie begonnen in de Amsterdamse Poort. In dit Bijlmer Parktheater Pop Up Podium zijn tien maanden lang onder meer workshops, debatten en contextprogrammering gefaciliteerd. De kunstraad vindt dit inventief, gezien de krappe jas van het podium aan het Anton de Komplein. De tijdelijke ruimte is ook op het gebied van kunst- en cultuureducatie van grote waarde. De kunstraad hoopt dat het pop-up podium een vervolg gaat krijgen en rekent erop dat de gemeente een actieve bijdrage levert aan het vinden van een nieuwe (tijdelijke) tweede locatie na 2024.

Bijlmer Parktheater geeft aan in 2024 van een bestuur over te stappen naar een raad van toezicht (rvt), 'passend bij de professionalisering die de organisatie doormaakt'. De rvt wordt daarbij uitgebreid naar zeven personen. De kunstraad is te spreken over deze keuze en is benieuwd naar de aanvullende expertises en competenties die de organisatie gaan versterken. De kunstraad hoopt dat de rvt kan bijdragen aan de positiebepaling van het theater in het sterk groeiende stadsdeel en het schetsen van een strategische visie voor de toekomst.

Wat betreft sociale veiligheid had de kunstraad meer toelichting willen zien op genoemde keuzes. De organisatie heeft besloten over te stappen van twee interne vertrouwenspersonen naar een externe vertrouwenspersoon. Daarnaast is er in 2023 een externe deskundige aangetrokken om 'te werken aan een open en prettige werksfeer'. De kunstraad vindt het positief dat de gedragscode Bijlmer Parktheater Ethiek regelmatig met medewerkers wordt doorgenomen, en had graag meer gelezen over de inhoud van deze code.

In het personeelsbeleid is een professionaliseringsslag doorgevoerd met de overstap naar de cao Nederlandse Podia, die beter aansluit op de praktijk van de organisatie. In 2024 zegt Bijlmer Parktheater cursussen aan medewerkers aan te bieden – zowel individueel als gezamenlijk – om onder meer te werken aan leiderschap, programmering en marketing. De kunstraad vindt dit een goed voornemen.

Advies	€ 2.149.201
Huidig	€ 1.774.201
Gevraagd	€ 2.270.123

Foto boven: Michel Schnater | Foto onder: Hans Gerritsen

Het Nationale Ballet
(Nationale Opera & Ballet)

Inleiding

Het Nationale Ballet is het grootste dansgezelschap van Nederland, dat al ruim zestig jaar grootschalige (klassieke) balletproducties toont. Het Nationale Ballet en De Nationale Opera zijn in 2014 gefuseerd en vormen samen Nationale Opera & Ballet (NO&B). Het is de missie van Het Nationale Ballet om 'het leven van zoveel mogelijk mensen te verrijken met de schoonheid, verwondering, en betekenis van ballet'.

De koers voor de komende jaren laat zich volgens Het Nationale Ballet samenvatten in drie thema's: vernieuwing, impact maken en beter werken. Er worden jaarlijks zes à zeven eigen producties gebracht en er is minstens een keer per seizoen een tournee door Nederland, waarvoor een samenwerking met de Theateralliantie wordt gestart. Buiten Nederland zijn er onder andere tournees gepland in steden als New York en Parijs.

Nieuwe avondvullende producties zijn Lady Macbeth (2025) van Helen Pickett, The Birds (2026-2027) van choreografen-duo Jess and Morgs – een samenwerking met The Finnish National Ballet, Snow Queen samen met ISH (2027) en Engelen der Seizoenen (2028).

Op het bereiken van nieuw publiek wordt steviger ingezet, onder meer met het (langer en meer) programmeren van grote klassiekers zoals Coppelia (2025), La Dame aux Camélias (2027) en Notenkraker & Muizenkoning (2027). Ook is er in het programma de komende jaren aandacht voor repertoire van onder anderen George Balanchine, Hans van Manen, Rudi van Dantzig en Toer van Schayk. En voor hedendaags repertoire van bijvoorbeeld Glen Tetley en

Wayne McGregor. Festival of New Works (2027) toont werk van grote internationale namen die in Nederland (nog) minder bekend zijn, en werk van beginnend choreografietalent.

Het Nationale Ballet geeft talentontwikkeling en balletvernieuwing op verschillende manieren vorm. New Moves, de jaarlijks terugkerende choreografieworkshop voor dansers, wordt voortgezet, evenals de Choreographic Academy, waarin een selectie van choreografen ieder seizoen drie weken met dansers van het balletgezelschap kan werken. Het Creative Associates programma waarin drie choreografen zich gedurende drie jaar onder begeleiding kunnen ontwikkelen, wordt verbreed. De Junior Company slaat een brug tussen opleiding en beroepspraktijk en biedt jong danstalent een kans om zich voor te bereiden op een carrière bij Het Nationale Ballet of een ander gezelschap. Ernst Meisner, voorheen artistiek leider van de Junior Company, bekleedt sinds afgelopen februari de functie van adjunct-directeur Talentontwikkeling. Daarnaast is hij artistiek leider van de Nationale Ballet Academie.

In de programmering van de eind 2023 geopende 'creatieve broedplaats' Studio Boekman (voormalige Boekmanzaal), zijn drie lijnen te onderscheiden: New Perspectives, Next Generation en Digital Culture. De instelling geeft aan dat Studio Boekman een belangrijke rol gaat spelen in de artistieke ontwikkeling van het gezelschap.

In 2021 trad Stijn Schoonderwoerd als algemeen directeur NO&B aan, in 2023 startte Michiel Nannen als zakelijk leider bij Het Nationale Ballet. In 2026 bereiken zowel de directeur als de adjunct artistiek directeur van het balletgezelschap de pensioengerechtigde leeftijd.

De samenwerking met Het Balletorkest (HBO) wordt voortgezet. Met ingang van seizoen 2024-2025 treedt Koen Kessels (de opvolger van Matthew Rowe) aan als muzikaal directeur voor Het Nationale Ballet en als chef-dirigent van HBO, om de muzikale activiteiten aan te sturen – eenzelfde functie vervult Kessels bij The Royal Ballet in Londen.

Artistiek belang

Het Nationale Ballet heeft wereldwijd een grootse reputatie. De ballettechniek van het gezelschap is van buitengewoon hoog niveau. Dit komt mede door de kwaliteit die Het Nationale Ballet nastreeft en toont, die als een magneet werkt voor internationale topdansers om bij het gezelschap te komen werken. Dat geldt ook voor de Junior Company, die een grote aantrekkingskracht heeft op jong ballettalent.

De kerntaak van Het Nationale Ballet benoemt de organisatie als volgt: 'op een zo hoog mogelijk niveau voorstellingen presenteren van klassieke en hedendaagse meesterwerken, nieuwe balletten ontwikkelen en uitvoeren en daarnaast zoveel mogelijk mensen in aanraking brengen met onze kunstvorm, veelal in samenwerking met anderen'. Naast de grootse, klassieke publiekstrekkers zoals Romeo & Julia (Rudi van Dantzig, 2025) en Cinderella (Christopher Wheeldon, 2027), is er aandacht voor het presenteren van (post)moderne en hedendaagse producties, en het creëren van nieuw werk.

Het Nationale Ballet zet de ambities voor de komende vier jaar in de aanvraag doelmatig uiteen. Het plan is goed leesbaar, degelijk en voldoet aan de eisen. De organisatie heeft een duidelijke missie en formuleert activiteiten langs overkoepelende thema's. Door de veelheid aan activiteiten die gepresenteerd worden, is het lastig een duidelijke focus te onderscheiden; de thema's lijken vooral pragmatisch ingestoken. De Amsterdamse Kunstraad had graag een centrale artistiek-inhoudelijke visie in de aanvraag gelezen.

Een van de overkoepelende thema's die Het Nationale Ballet introduceert, is 'we willen blijven vernieuwen'. Sinds het ontstaan van ballet zijn innovaties doorgevoerd om de kunstvorm te ontwikkelen. De kunstraad wijst op het belang van ontwikkeling, zoals die door de eeuwen heen heeft plaats gevonden. Voor de toekomst van het gezelschap is het belangrijk dat Het Nationale Ballet inzet op vernieuwing. De kunstraad is dan ook benieuwd hoe het overkoepelende thema van vernieuwing zich tot het erfgoed van ballet verhoudt. De kunstraad hoopt dat Het Nationale Ballet vernieuwing vanuit verschillende invalshoeken en perspectieven benadert. De kunstraad zou graag willen weten hoe het gezelschap nadenkt over de relevantie en urgentie van het repertoire, en daarmee over de rol van het ballet in de huidige tijd.

Het Nationale Ballet streeft ernaar elk seizoen tenminste één nieuw avondvullend werk te presenteren. De in het plan genoemde choreografen zoals Jess and Morgs, Justin Peck en Helen Pickett vindt de kunstraad interessant. Internationaal zijn dit choreografen waar de ogen op gericht zijn, mede vanwege het geëngageerde of vernieuwende werk dat ze tonen of de multidisciplinaire benadering op ballet. Hoewel het gezelschap niet aangeeft hoe het tot deze keuzes komt, is de kunstraad positief over deze spannende toevoeging aan het programma. De kunstraad is benieuwd naar hoe de relatie met David Dawson, Associate Artist sinds 2015, komende jaren wordt vormgegeven.

Voor het creëren van het avondvullende werk Snow Queen wordt opnieuw samengewerkt met ISH Dance Collective. De kunstraad vindt het goed dat het een langdurige en wederkerige samenwerking betreft. Het werk dat uit deze relatie voortvloeit is succesvol en heel aansprekend voor een groot en jong publiek. De kunstraad hoopt dat in de toekomst gezocht wordt naar andere varianten van dit soort *winning teams*, waarbij Het Nationale Ballet zichzelf blijft uitdagen.

Het Nationale Ballet geeft aan dat het talentontwikkelingsprogramma Creative Associates wordt uitgebreid in 'disciplines en vormen' en met 'diverse culturele inbreng en andere verhalen'. Met de verschoven aandacht van beginnende naar midcareer makers, die gedurende drie jaar begeleiding krijgen in hun ontwikkeling, zegt het balletgezelschap zich verantwoordelijk in de keten te tonen. In het komende kunstenplan zijn de associates Kalpana Raghuraman en (tot 2025-2026 opnieuw) Milena Sidorova, de derde positie is nog niet ingevuld. De kunstraad had graag in de aanvraag gelezen hoe de keuze voor de choreografen als associates tot stand komt en hoe ze begeleid worden en ruimte krijgen.

Het nieuwe programma Next Steps startte in Studio Boekman met de voor het gezelschap al bekende kruisbestuiving tussen ballet en hiphop. Het format wordt verder uitgerold naar andere danstalen en -vormen. Het idee van deze uitwisseling valt te prijzen. De kunstraad is te spreken over de ambitie voor het bieden van mogelijkheden voor onderzoek en experiment aan makers

via een open call, óók aan andere genres dan ballet. Over de mogelijkheden voor kleinschalige kunsteducatieve programmering is de kunstraad eveneens enthousiast. De kunstraad ziet dat Het Nationale Ballet zich openstelt voor invloeden van buitenaf en is benieuwd hoe kruisbestuiving binnen het concept Next Steps zal ontwikkelen. Hierbij benadrukt de kunstraad dat het van belang is dat vernieuwing niet alleen in de kleine zaal plaatsvindt. De kunstraad is van mening dat vernieuwing vanuit het centrum van de organisatie zou moeten ontstaan en dat deze juist ook een plek op het grote podium verdient.

In Digital Culture in de Studio Boekman wordt onderzocht hoe digitale technologieën ingezet kunnen worden bij het vertellen van een verhaal. De kunstraad denkt dat dit onderdeel het gezelschap vernieuwing kan brengen. Het Nationale Ballet zou aansluiting kunnen zoeken bij collega's in het dansveld die hier al veel ervaring mee hebben.

Vier jaar geleden hadden de plannen voor de Boekmanzaal al een plek in de aanvraag, met ambities voor een externe programmacoördinator voor deze zaal, en een rol voor Greenhouse, een Amsterdams ontwikkelingsnetwerk voor dans, mime en performance. Het is mooi dat Studio Boekman eind 2023 officieel in gebruik is genomen. Het valt de kunstraad op dat de ideeën voor deze zaal eerder meer samenhang vertoonden. De kunstraad denkt dat er zeker potentie ligt voor de instelling om met de nieuwe zaal meer verbindingen aan te gaan, en had in de aanvraag graag een beschouwing gelezen over de betekenis van de zaal voor de stad en het dansveld. Er zijn al verschillende (grotere) vlakke vloeren in de stad, wat voegt Studio Boekman toe en hoe zorgt Het Nationale Ballet ervoor dat invloeden van buitenaf voldoende landen in de nieuwe zaal? In de vorige kunstenplanaanvraag benoemde het gezelschap expliciet de belangrijke functie van de Boekmanzaal in de keten van talentontwikkeling, als schakelfunctie richting grote zalen. De kunstraad denkt dat Studio Boekman een goede springplank kan zijn naar het hoofdpodium en is benieuwd naar hoe de twee zalen zich tot elkaar zullen verhouden.

Na ruim twintig jaar nemen Ted Brandsen in 2026 als directeur en Rachel Beaujean als adjunct-directeur afscheid van Het Nationale Ballet. De kunstraad prijst het artistiek leiderschap van dit directie-duo. In 2024 wordt door de Raad van Toezicht gestart met een procedure voor opvolging. De kunstraad vindt dat er in de aanvraag te weinig (concreet) ingegaan wordt op deze overgang die veel impact op het gezelschap zal hebben. Het gezelschap zou dit momentum moeten aangrijpen voor verdere stappen op het vlak van meerstemmigheid. Een reflectie op wat een nieuwe artistieke directie kan betekenen voor de inhoudelijke koers en (de ontwikkeling van) de signatuur van het gezelschap acht de kunstraad noodzakelijk.

Belang voor de stad

Het Nationale Ballet heeft internationaal een enorm sterke positie. Het balletgezelschap valt wereldwijd regelmatig in de prijzen, het gezelschap wordt geroemd om nieuw gecreëerd werk en internationaal vindt er regelmatig uitwisseling plaats, bijvoorbeeld door middel van coproducties. Ook landelijk is

het gezelschap een sterk merk en komt publiek van ver buiten de stad om de balletten te ervaren die Het Nationale Ballet te bieden heeft.

De organisatie werkt met verschillende partners in de stad samen. Structureel, zoals de landelijke tournees van de Junior Company die in première gaan in de Meervaart, en incidenteel. De komende jaren wil Het Nationale Ballet nog meer verbinden met de stad, met lokale partners. De kunstraad kan niet altijd even goed beoordelen wat de aard van de samenwerkingen is en welke motivatie daaraan ten grondslag ligt.

De zaalbezetting is nog altijd ontzettend hoog, gemiddeld 96% (in 2023), een bewonderenswaardige prestatie. Na de coronacrisis, waarin Het Nationale Ballet naar eigen zeggen met streaming van voorstellingen en speciale dansfilms een groot (internationaal) bereik had, is het balletgezelschap wat betreft zaalbezetting snel weer op het oude niveau gekomen. Er werd met gerichte acties een jonger, nieuw publiek getrokken, wat zichtbaar is in de zaal. Ondanks deze inspanningen geeft het gezelschap aan dat het 'bepaalde doelgroepen nauwelijks weet te bereiken met producties'. Het is goed dat het gezelschap zich daar nu bewust van is. De kunstraad vindt ook dat Het Nationale Ballet voor een grotere, meer divers samengestelde groep beschikbaar moet zijn. Het Nationale Ballet benoemt barrières, die het wil wegnemen om 'nieuwe bezoekers in alle doelgroepen' te bereiken. De kunstraad is nieuwsgierig naar hoe het in de aanvraag genoemde 'project voor medewerkers gericht op gastvrijheid' daar een rol in speelt. Het gebouw voelt ondanks het vernieuwde kassa-entreegebied nog vrij gesloten.

Het Nationale Ballet heeft veel aandacht voor de ontwikkeling van dansers. De lijn in talentontwikkeling van Nationale Balletacademie naar Junior Company en vervolgens naar de Main Company – inclusief omscholingsmogelijkheden na het beëindigen van de danscarrière – is evident en werkt goed. Het aandeel dansers in het hoofdgezelschap dat van de Junior Company komt, bedraagt inmiddels ruim 60%. De Junior Company, die in 2024 het tienjarige jubileum vierde, is daarmee succesvol en voorbeeldstellend binnen de internationale balletwereld.

De kunstraad waardeert dat de Junior Company open en allround werkt, en vindt het interessant dat de balletdansers in aanraking komen met andere stijlen, om 'het klassieke idioom en spitzenwerk op een geheel eigen manier om te buigen en uit te dagen'.

Waar het gaat om talentontwikkeling van choreografen vindt de kunstraad Kirsten Wicklund een mooi voorbeeld van hoe een succesvol traject van een maker eruit kan zien. Wicklund maakte werk voor de choreografieworkshop New Moves, waarna ze gevraagd werd voor de Choreographic Academy. Dat leidde tot een choreografieopdracht voor de Junior Company en in de komende kunstenplanperiode zal Wicklund een voorstelling ontwikkelen voor de grote zaal. De kunstraad vindt dit een geslaagde route. Wel is de kunstraad benieuwd naar het beleid hieromtrent. De kunstraad vindt niet duidelijk hoe in-, door- en uitstroom van makers wordt georganiseerd. Het is lovenswaardig dat makers in huis gehaald worden en hen ontwikkelmogelijkheden geboden wordt, maar dat zou moeten voortvloeien uit een duidelijke visie, ook in relatie tot het veld en de verantwoordelijkheid die Het Nationale Ballet neemt. Hoe worden makers gekozen voor een dergelijk traject en wat wordt hen geboden? Wat is het perspectief (voor de langere termijn) daarbij?

De educatieactiviteiten van het gezelschap vloeien voort uit de missie om een zo groot mogelijk publiek te beroeren met ballet. Het Nationale Ballet heeft voor ogen het educatieaanbod uit te breiden. Hoewel het beleidsplan een zeer beknopt beeld geeft van kunsteducatieve activiteiten, ziet de kunstraad dat er een groot bereik is van kinderen via verschillende scholen in Amsterdam. De afdeling educatie van Nationale Opera & Ballet is groot en doet veel. Het voornemen om het aanbod voor het voortgezet onderwijs uit te breiden, vindt de kunstraad positief. De kunstraad vindt het goed dat de organisatie zich ook richt op cultuureducatie voor mbo-studenten en is enthousiast over de NO&B Academy, een 'talentontwikkelingsprogramma voor achter de schermen'. De kunstraad is ervan overtuigd dat met deze initiatieven een grote, door NO&B nog onvoldoende bereikte groep jongeren, aangesproken kan worden.

Met Heel Amsterdam Danst, in het kader van de 750ste verjaardag van de stad, heeft de organisatie voor ogen om met verschillende doelgroepen – met én zonder danservaring – een choreografie te maken en daarmee de diverse stad te vieren. De kunstraad is positief over het voornemen en hoopt dat het initiatief inhoudelijk zorgvuldig wordt voorbereid en uitgevoerd, waarbij wederkerigheid van belang is.

De aandacht die het gezelschap heeft voor het onderwerp duurzaamheid spreekt de kunstraad aan. Naast het invoeren van de Green Deal, om de milieu-impact van producties te verminderen, kijkt de organisatie naar reizen van artiesten en staf, mogelijk vervoer van publiek, eten en drinken en gasverbruik. Hier worden concrete reductiedoelstellingen aan gekoppeld en opgedane kennis wordt met de sector gedeeld.

Diversiteit en inclusie

De kunstraad ziet dat bij Het Nationale Ballet een besef is ontstaan van het belang van diversiteit en inclusie. Het gezelschap is nog zoekende en beweging op dit vlak gaat niet snel, maar de wil om vooruit te gaan is er. Het klinkt goed dat Het Nationale Ballet een coördinator diversiteit en inclusie heeft aangesteld met 'een duidelijke link met de artistieke processen.' Het zou mooi zijn als deze coördinator organisatie breed ingezet wordt, niet alleen vanuit artistieke overweging, maar ook vanwege het belang om een cultuurverandering te bewerkstelligen en diversiteit en inclusie tot een kernwaarde van de organisatie te ontwikkelen.

In het programma zijn meer dan voorheen meerstemmige invloeden te zien. Zo vindt de kunstraad het fraai dat Kalpana Raghuraman voor het programma Creative Associates is geselecteerd. Zij is een in Bharatanatyam getrainde choreograaf, die met haar eigen gezelschap Kalpanarts vertrekt vanuit klassieke Indiase dans om hedendaags werk te maken. De kunstraad is nieuwsgierig naar hoe deze dansvormen elkaar zullen beïnvloeden en welke verdieping dat met zich meebrengt. Ook wordt deze Creative Associate betrokken bij een bewerking van het klassieke ballet La Bayadère. De kunstraad is benieuwd hoe deze klassieker in een andere context geplaatst kan worden om het te behouden voor de huidige tijd. De kunstraad hoopt dat het ontdoen

van ‘raciale stereotypering’ in problematische delen in deze balletproductie op een zorgvuldige en inclusieve manier zal gebeuren. De kunstraad merkt op dat culturele toe-eigening op de loer kan liggen. Zo is er voor ogen om Engelen van de Seizoenen, gebaseerd op een Marokkaans volksverhaal met nieuw te componeren muziek, te produceren. De kunstraad is verbaasd over het gegeven dat choreograaf en componist nog nader te bepalen zijn, terwijl dit bij veel producties wel ruim van tevoren duidelijk is. Welke artistieke motivatie en ambitie liggen aan deze productie ten grondslag, vraagt de kunstraad zich af. Dit voornemen voelt daardoor voor de kunstraad als een oppervlakkige toepassing van diversiteit.

Hoewel er in de hoofdprogrammering in de grote zaal ruimte is voor diversiteit, krijgt die met name plek in andere ruimtes, zoals de foyer en in de (context)programmering in de kleine zaal (Studio Boekman). De kunstraad wijst in dit opzicht op balletgezelschappen die in een inspirerende *mission statement* commitment voor diversiteit en inclusie uitspreken. Hier kan Het Nationale Ballet een voorbeeld aan nemen. In dit licht juicht de kunstraad samenwerkingen zoals met Amerikaanse partner MOBBallet toe, mits duurzaam ingestoken.

Het balletgezelschap is trots op de veelheid aan nationaliteiten en culturele achtergronden in het tableau. Ongeveer een kwart van de dansers heeft volgens het gezelschap een niet-westerse of gemengde culturele achtergrond, ‘meer dan bij andere vergelijkbare internationale gezelschappen’. De kunstraad merkt op dat het gezelschap meer aandacht kan hebben voor Zwarte dansers (vanuit de Afrikaanse diaspora). Het gezelschap spant zich daar met een actieplan wel voor in, bijvoorbeeld door talent te scouten in Brazilië en Zuid-Afrika, en met audities in internationale steden waar meer klassiek geschoolde dansers van kleur zijn. De kunstraad vindt dit positief, aangezien ondervertegenwoordiging van dansers van kleur in de balletsector wereldwijd speelt, maar vindt het vooral van belang dat Het Nationale Ballet zich hier lokaal voor inzet. Dat gebeurde eerder bijvoorbeeld in samenwerking met Motion Dance Studio in Zuidoost, om jong talent in een vroeg stadium te signaleren en ontwikkelmogelijkheden te bieden. Deze samenwerking is gestopt (vanwege beëindiging van de dansschool), maar zulke samenwerkingen zijn wel essentieel voor de continuïteit. Met het oog op het gegeven dat, zoals Het Nationale Ballet zelf aangeeft, het opleiden van een klassieke danser lang duurt, is een proactieve houding ten aanzien van meerdere lokale partners op dit vlak raadzaam.

Uitvoerbaarheid

Het gezelschap zegt in de aanvraag het tableau te moeten verlagen naar 75 dansers. De kunstraad erkent dat een groter tableau wenselijker zou zijn, ook om internationaal te kunnen blijven meten met gezelschappen als The Royal Ballet en Ballet de l’Opéra de Paris. Het valt de kunstraad op dat in eerdere aanvragen (zowel in 2020 als in 2016) dezelfde noodzaak om te snijden in het tableau werd benoemd. Het is de kunstraad niet duidelijk of het aantal dansers de afgelopen jaren daadwerkelijk teruggebracht is of dat het gezelschap dat heeft weten af te wenden. Ook de formatie in de rest van de organisatie moet

de komende jaren krimpen. De kunstraad vraagt zich af hoe deze personeelskrimp zich verhoudt tot het uitbreiden van de activiteiten. Het lijkt de kunstraad niet wenselijk om met minder mensen meer te gaan doen.

Door de veelheid aan activiteiten zijn er bij de kunstraad grote zorgen over de werkdruk, die toch al als hoog ervaren wordt binnen de organisatie. Er is veel personeel in dienst, het verloop binnen de organisatie is klein. Na de corona-periode is het gezelschap al snel weer overgegaan tot *business as usual*. Het Nationale Ballet zegt ondanks financiële uitdagingen de komende jaren bewust te kiezen voor het voortzetten van de succesvolle artistieke koers. De kunstraad denkt dat het aanbrengen van meer focus kan zorgen voor ademruimte. Het is goed dat er in de organisatie veel oog is voor de fysieke en mentale gezondheid van dansers – er is een uitgebreid 'health team'. De kunstraad vraagt zich hierbij wel af hoe dit zich verhoudt tot het hoge ambitieniveau van het balletgezelschap, waar is de balans? Het Nationale Ballet zou ook een signaal aan de rest van het veld af kunnen geven over hoe je in deze tijd een veilige en gezonde werkomgeving creëert. De kunstraad denkt dat het gezelschap aan relevantie kan winnen als er op dit vlak scherpe keuzes gemaakt worden.

Het Nationale Ballet heeft in de ondernemingsraad ruimte gemaakt voor twee freelancers, dat vindt de kunstraad sterk. In het licht van de stappen die de organisatie wil zetten richting diversiteit is het van belang dat de organisatie inzet op voldoende beweging in de rvt. Het is goed dat NO&B met een gedragscode werkt. NO&B werkt (al jaren) met een externe vertrouwenspersoon. De kunstraad had graag over deze vertrouwenspersoon – van belang voor de sociale veiligheid in de organisatie – willen lezen in de aanvraag.

De verbouwing van Studio Boekman is bekostigd vanuit bijdragen van particulieren, cultuurfondsen en via de Stichting NO&B Fonds. De instelling geeft in de aanvraag aan dat een eventuele vermindering van subsidie 'onmiskenbaar grote impact [zal] hebben op de kwaliteit, breedte en omvang van ons aanbod, onze activiteiten en onze organisatie'. Wat dit precies betekent, wordt niet uiteengezet. De kunstraad gaat ervan uit dat Studio Boekman een expliciete keuze voor vernieuwing blijft.

Advies	€ 13.369.046
Huidig	€ 13.669.046
Gevraagd	€ 13.869.046

Foto's: Fabian Calis

ITA
(Internationaal Theater Amsterdam)

Inleiding

ITA (Internationaal Theater Amsterdam) produceert en programmeert nationale en internationale theatervoorstellingen. ITA ambieert een huis en ontmoetingsplek voor nieuwe verhalen te zijn, voor nieuwe vormen en ontwikkelingen binnen de podiumkunsten in het centrum van Amsterdam. Door middel van eigen producties met het ITA Ensemble – in eigen huis en tijdens internationale tours – geeft ITA hier uiting aan. Daarnaast programmeert het podium nationale en internationale muziek- en dansgezelschappen. Het podium beschikt aan het Leidseplein over twee zalen: de Grote Zaal met 750 stoelen, en de Rabozaal met 500 stoelen.

Met de aanstelling van Eline Arbo als artistiek directeur in 2023, en onder leiding van een volledig nieuwe directie, heeft ITA meer aandacht voor het vrouwelijk perspectief, voor Afro-Nederlandse en queer makers, naast makers met Indonesische en Noord-Afrikaanse roots. Het gezelschap produceert in de komende kunstenplanperiode zes producties voor de grote zaal, onder leiding van Arbo zelf. Overige (co-)producties worden gemaakt door gastregisseurs Rebecca Frecknall, Kjersti Horn, Mina Salehpur, Whitney White en Saheem Ali. ITA herneemt (succes)voorstellingen van voormalig artistiek leider Ivo van Hove.

Verbinding met de stad zoekt ITA onder meer via het samenwerkingsverband Lijn 1 met Meervaart in Nieuw-West. De instellingen werken samen op het gebied van programmering en marketing, en produceren gezamenlijk het festival Lieve Stad. Dit festival brengt een verscheidenheid aan producties en contextprogramma's binnen diverse disciplines die de dynamiek en diversiteit

van Amsterdam representeren. Met productiehuis RIGHTABOUTNOW INC. werkt ITA samen aan de Monster Trilogie van Michael Matthews, met hiphop-cultuur als bron. Samen met Nationale Opera & Ballet maakt ITA een soulopera en in 2025 gaat de instelling de samenwerking aan met SEXYLAND uit Noord, ter gelegenheid van de 750ste verjaardag van Amsterdam.

Verduurzaming staat hoog op de agenda: ITA wil haar ecologische voetafdruk verkleinen door middel van onder meer effectievere tournees en livestreaming. Het theater heeft de ambitie het eerste klimaatneutrale monumentale theater van Nederland te worden. Met de digitale registraties van ITA Live worden producties van het ITA Ensemble en andere gezelschappen online toegankelijk. Het huis houdt zich met talentontwikkeling bezig via ITA Junior, ITA 2 en een samenwerking met Toneelschuur Producties (Haarlem). Op het vlak van cultuureducatie zijn er schoolvoorstellingen, de workshops MAAK en ook investeert de organisatie in mbo-studenten. ITA blijft de komende kunstenplanperiode samenwerken met (onder meer) het Opera Forward Festival, Holland Festival, Julidans en het Nederlands Theater Festival. ITA continueert de programmering van Brandhaarden, het theaterfestival waarbij spraakmakend theater uit het buitenland gepresenteerd wordt.

Artistiek belang

ITA is een in Amsterdam, in Nederland en ook internationaal belangrijke en toonaangevende productie- en presentatieplek voor klassiek, modern en nieuw theaterrepertoire voor de grote zaal. Het ITA Ensemble is een verrijking voor het Nederlands toneel en behoort tot de internationale top. Met het aantreden van Eline Arbo is gekozen voor een nieuwe signatuur, een jonger perspectief, ambitie en experiment. Uit de aanvraag spreekt een nieuwe energie waarmee de organisatie de komende kunstenplanperiode aan de slag wil gaan.

Het is lovenswaardig dat ITA in het plan de nadruk legt op meerstemmigheid en ruimte maakt voor de stemmen van vrouwen, mensen van kleur en lhbtiq+-perspectieven. ITA zoekt duidelijk naar meer verbinding en wil vanuit een maatschappelijke noodzaak produceren. Hoe dit tot uiting moet komen en wat de instelling ziet als (rand)voorwaarden om meerstemmigheid en inclusie te kunnen borgen binnen het programma, is nog niet voldoende uitgewerkt volgens de Amsterdamse Kunstraad.

ITA noemt het ensemble in de aanvraag ‘het artistiek kapitaal’ en stelt dat het ensemble het uitgangspunt is bij het maken van nieuwe producties. Er zijn weinig woorden gegeven aan de visie die daaraan ten grondslag ligt, en met wie de gastregisseurs aan de slag gaan. Wordt er met het gehele ensemble of met een deel van de acteurs gewerkt? Hoe wordt het ensemble muzikaal ingezet? De drie nieuwe ensembleleden Ntianu Stuger, Eefje Paddenburg en Minne Koole brengen volgens ITA verjonging en nieuwe perspectieven met zich mee. De kunstraad is benieuwd welke aanvullende perspectieven dit zijn en waarom de organisatie specifiek voor deze perspectieven kiest.

Voorstellingen van de vorige artistiek directeur Ivo van Hove worden de komende jaren zoveel mogelijk op het repertoire gehouden. De kunstraad

had in de aanvraag graag gelezen hoe dit past in de artistieke lijn die de nieuwe artistiek directeur voor ogen heeft en hoe zich dit verhoudt tot de wens om in te spelen op wat er nu leeft in de stad.

De dansprogrammering laat een 'dwarsdoorsnede zien van dans in Nederland' (en daarbuiten), van grote gezelschappen tot onafhankelijke makers, met ook hier meer ruimte voor meerstemmigheid en multidisciplinariteit. De kunstraad is daar positief over, al wordt enige reflectie gemist. ITA is nog altijd een belangrijk danspodium, met een internationale reputatie. Het is de kunstraad, vanwege het niet benoemen van een visie op dansprogrammering, vanuit de aanvraag niet duidelijk hoe het dansfestival Julidans – een belangrijke en spannende component – zich verhoudt tot de overige dansprogrammering.

Op het gebied van muziek noemt ITA interessante samenwerkingen met Wunderbaum, Wende en Orkater. De kunstraad is benieuwd naar de visie op de rol van muziek. De kunstraad had, wat zowel muziek als dans betreft, graag het belang van en de liefde voor de disciplines in de aanvraag terug willen lezen.

Een mooie ambitie van ITA is om 'de canon te verbreden en [daarin] ondervertegenwoordigde verhalen te omarmen'. Aandachtspunt blijft dat makers niet worden 'vastgezet' in thema's gerelateerd aan de identiteit van de kunstenaar. Inclusief artistiek beleid dient te borgen dat alle makers artistieke vrijheid krijgen. Bewustzijn van het risico op stereotypering is daarom noodzakelijk.

Om meer ruimte te geven aan meerstemmigheid gaat ITA uiteenlopende samenwerkingen binnen en buiten Amsterdam aan. Met samenwerkingspartners als Well Made Productions en Theater Rotterdam wil ITA Zwart repertoire voor de grote zaal ontwikkelen. De samenwerking met RIGHTABOUTNOW INC. voor de Monster Trilogie van Michael Matthews draagt in dat licht positief bij aan het diverser maken van het repertoire. Voor een instelling waar inclusie integraal onderdeel is van het artistiek proces, blijft de benadering daarvan voor de kunstraad wat aan de oppervlakte.

In de programmering wordt de focus de komende jaren meer op nieuwe makers gelegd, waar het aanbod van BIS-gezelschappen eerder de basis vormde. De kunstraad is benieuwd naar de onderbouwing van de selectie van deze nieuwe makers. Daarbij valt in de aanvraag op dat gevestigde makers worden genoemd voor dit traject. De lijst met partners, inclusief nieuwe makers, is voor de kunstraad zonder een toelichting lastig te duiden. Met welke intentie worden de samenwerkingen ingestoken? Wat is de kwaliteit van de samenwerking? En op welke wijze vloeien de keuzes voor bepaalde makers voort uit de visie van ITA? Hoe zien de ontwikkelingstrajecten eruit, inclusief de koppeling aan een choreograaf of regisseur die ervaren is in het maken van werk voor de grote zaal?

De aanvraag van ITA is veelomvattend. Tegelijk mist het hierdoor op artistiek vlak enige richting en visie. Zo zijn de door ITA geambieerde artistieke innovatie en meerstemmigheid beter terug te vinden in de programmering dan in de eigen producties. De kunstraad is er wel van overtuigd dat onder leiding van Eline Arbo relevante producties gemaakt gaan worden. De kunstraad heeft vertrouwen in de directieleden die een indrukwekkende staat van dienst hebben. De kunstraad begrijpt dat de driekoppige directie nog haar weg moet vinden en dat er tijd nodig is om vanuit één duidelijke visie alle ambities waar te kunnen maken.

Belang voor de stad

Het hoogwaardige theater dat ITA presenteert en programmeert is van grote waarde voor de stad. De internationale, succesvolle gastregisseurs en internationale programmering met een festival als Brandhaarden zijn een verrijking van het aanbod. ITA heeft in de nieuwe kunstenplanperiode meer aandacht voor het bereiken van publiek dat door het theater nog onvoldoende bediend wordt. Specifiek wordt hierbij ruimte gemaakt voor Afro-Nederlandse en lhbtiq+-perspectieven, en voor fysieke diversiteit en neurodiversiteit van makers en bezoekers. Dit vindt de kunstraad een belangrijke aanvulling op het theaterlandschap.

ITA wil een plek zijn waar het publiek ervaart dat theater de landsgrenzen kan overstijgen en waar zowel de mensen in de zaal als op het podium een afspiegeling zijn van de 'hedendaagse geglobaliseerde samenleving'. Hoe ITA haar belang voor de stad ziet, wordt slechts beknopt toegelicht. De kunstraad mist bijvoorbeeld een visie op het bereiken van de Metropoolregio Amsterdam. Het theater lijkt een focus te hebben op het internationale, maar er lijkt geen duidelijke samenhang tussen de doelstellingen om zowel internationaal publiek als Amsterdamse bezoekers te bereiken.

ITA wisselt kennis uit, geeft advies en is een sparringpartner voor andere organisaties. Het aantal partners is uitgebreid en divers, wat de kunstraad bemoedigend vindt. Het biedt potentie om een breed publiek aan te trekken. De kunstraad mist hier wel een reflectie op hoe deze samenwerkingen ITA verrijken en in hoeverre het wederkerige en duurzame samenwerkingen betreft. De samenwerking met Bijlmer Parktheater lijkt wat beperkt, wat de kunstraad jammer vindt, gezien de bewezen expertise van dit theater in het ontwikkelen en ontsluiten van repertoire waarin Afro-Nederlandse perspectieven centraal staan. Concreet is wel de samenwerking met Meervaart onder de noemer Lijn 1. De kunstraad waardeert hoe dit partnerschap tot uiting komt in het festival Lieve Stad. De kunstraad is benieuwd hoe ITA, als grootste theaterhuis van Nederland, zichzelf ziet in het Amsterdamse theaterlandschap en welke verantwoordelijkheid het hierbij neemt. Het valt de kunstraad op dat dit niet genoemd wordt in de aanvraag.

ITA geeft wederom aan verschuivingen binnen de samenstelling van het publiek te willen bereiken, maar legt in de aanvraag niet uit hoe de organisatie dit wil aanpakken. De intentie valt te prijzen, maar hier is een gedegen actieplan voor nodig. ITA richt zich op de geglobaliseerde samenleving, maar geeft in de aanvraag weinig blijk van wat er in de stad speelt; het ontbreekt aan een duidelijke visie op de stad. Wat heeft Amsterdam nodig en wat kan ITA daarin betekenen?

In 2020 concludeerde de kunstraad al dat ITA sterk op partners leunt om doelstellingen in publieksdifferentiatie te bereiken. De kunstraad constateert dat dit in het huidige plan nog steeds het geval is. Zo wordt slechts deels duidelijk hoe ITA daadwerkelijk Amsterdammers wil bereiken die beschikken over een beperkt budget.

De contextprogrammering, waarin samengewerkt wordt met onder meer The Need for Legacy en Pakhuis de Zwijger, is met drie programmalijnen helder en sterk verwoord. Het idee van The Bookshop, waar (context)

programmering laagdrempelig wordt aangeboden, juicht de kunstraad toe. Het is een mooi initiatief om partners te betrekken en in contact en interactie met publiek te komen.

De kunstraad mist enige ambitie ten aanzien van de rol die ITA kan spelen op het gebied van nachtcultuur. Zeker gezien de (gunstige) locatie van het theater, was een visie op bijvoorbeeld de potentie van de ITA Brasserie of The Bookshop passend geweest. Het is goed dat ITA de wens heeft om deel te nemen aan de Amsterdamse Museumnacht.

Met 'radicaal empathisch' denken wil ITA haar educatie vormgeven en aansluiten bij burgerschapsvaardigheden en kritische denkvaardigheid. Dit vindt de kunstraad te prijzen. Hiervoor heeft de organisatie lange leerlijnen ontwikkeld, van het primair onderwijs tot mbo, hbo en wo. ITA neemt deel aan de pilot mbo Cultuurplan. De kunstraad is positief over dat de instelling de komende beleidsperiode tot duurzame samenwerkingen wil komen met specifiek het mbo.

De educatieafdeling werkt vanuit een beproefd concept waarbij de fysieke ervaring en zelf onderzoek doen centraal staan. De kunstraad heeft waardering voor deze participatieve werkwijze en had graag meer willen lezen hoe het beleven van en reflecteren op de ensemblevoorstellingen vorm krijgt.

In het plan van ITA is weinig aandacht voor jeugdtheater. Alleen ITA Jr. wordt belicht, waarin jongeren vanuit verschillende achtergronden kennis kunnen maken met theatermaken in een professionele omgeving. ITA heeft het voornemen om voor deze producties actief en inclusiever deelnemers en publiek te werven. De kunstraad vindt het van ambitie getuigen dat de ITA Jr.-producties thematisch aansluiten bij de eigen producties. De kunstraad is benieuwd naar hoe ITA de producties verbindt met de belevingswereld van de jongeren zelf.

In talentontwikkeling focust ITA zich op de ontwikkeling van makers richting grote zaal, om zo het aanbod voor de grote zaal met vernieuwende stemmen te stimuleren. Hiervoor vervolgt ITA de samenwerking met de Schuur. In de talentontwikkelingstrajecten is vooral ruimte voor regisseurs. De instelling noemt vier ITA-2- en vier Junior-voorstellingen, maar de plannen zijn volgens de kunstraad niet voldoende uitgewerkt om te kunnen beoordelen.

Van de conservatoria, theaterscholen en kunstacademies komen naast performers ook bekwame makers die gespecialiseerd zijn in nieuwe toepassingen, passend bij de ambitie om meer multidisciplinaire voorstellingen te creëren. De kunstraad is benieuwd hoe ITA deze mogelijkheid tot verrijking uitdiept.

De vele stageplekken zijn praktisch ingericht, hiermee biedt ITA stagiairs de mogelijkheid kennis te maken met alle facetten van het maakproces. Na de stageperiode blijft ITA sparringpartner voor verdere professionele ontwikkeling. Naast artistieke stages heeft ITA ook stageplaatsen voor kantoorfuncties, in totaal biedt het theater jaarlijks vijftig stageplekken aan. De kunstraad is te spreken over de verantwoordelijke rol die de organisatie met deze invulling op zich neemt.

Diversiteit en inclusie

Het vrouwelijk perspectief en Afro-Nederlandse en queer makers krijgen bij ITA in het nieuwe kunstenplan meer ruimte, onder meer in samenwerking met Likeminds. Dit geeft de kunstraad vertrouwen voor de daadwerkelijke invulling van het programma. De kunstraad merkt op dat in de programmering die voor ogen is, aandacht ontbreekt voor perspectieven van bijvoorbeeld makers met een achtergrond in arbeidsmigratie – hoewel deze een aanzienlijk deel van de bevolking in de stad Amsterdam vertegenwoordigen. De kunstraad vindt de marketingstrategie te algemeen omschreven en benadrukt het belang van een duidelijke visie op welke (nieuwe) doelgroepen ITA wil bedienen en aanspreken.

In het plan van ITA is de aandacht voor diversiteit en inclusie aanzienlijk toegenomen ten opzichte van vier jaar geleden. Het scheppen van een veilige omgeving waarin iedereen zich gewaardeerd en gerespecteerd voelt, speelt een belangrijke rol. De organisatie heeft ook concrete stappen gezet om sociale veiligheid op de werkvloer te bevorderen. Zo hanteert de organisatie ‘actief beleid met een gedeeld waardenkader’ om ongewenste omgangsvormen te voorkomen. De kunstraad is benieuwd naar dit waardenkader. Jaarlijks wordt er een anoniem en onafhankelijk medewerkersonderzoek gedaan om de voortgang van dit beleid te monitoren. Voor alle medewerkers worden vaardigheidstrainingen georganiseerd op gebied van constructief feedback geven en het elkaar aanspreken op onwenselijk gedrag. Daarnaast is diversiteit en inclusie een onlosmakelijk deel van het leiderschapsprogramma van het podium. De kunstraad is benieuwd of de diversiteit en inclusie-trainingen voor de rest van het personeel eveneens onderdeel zijn van het beleid.

De kunstraad is enthousiast over de ontwikkeling van ITA Live, waarbij publiek thuis voor een aantrekkelijke prijs in een digitaal theater op de eerste rij kan zitten. Hiermee onderscheidt ITA zich van andere podia. Over de investering in het gebruiksvriendelijker maken van de website, met onder meer de ‘waar zit ik?’-functie is de kunstraad te spreken. Dit soort ontwikkelingen vergroten de toegankelijkheid van ITA.

Uitvoerbaarheid

ITA heeft een prominente rol in het (Amsterdamse) culturele veld en de ambities, ook op het gebied van kunst- en cultuureducatie, zijn dan ook groot. Het podium ziet zich genoodzaakt minder publieksprogrammering in de grote zaal te plannen om meer ruimte te bieden aan commerciële activiteiten. De kunstraad had in de aanvraag graag willen lezen om wat voor commerciële activiteiten dit gaat en wat de opbrengsten zijn, de begroting maakt dit niet duidelijk.

De kunstraad mist in de aanvraag een reflectie op de drie onderzoeken over sociale veiligheid binnen de instelling. Dit zou, inclusief erkenning van de meldingen van sociale onveiligheid, passend zijn geweest voor de borging van sociale veiligheid. De kunstraad vindt het noodzakelijk dat de genomen stappen

zullen leiden tot een veiligere werkvloer.

Als het gaat over inclusief werken en veranderende perspectieven hebben de gevolgde trainingen inclusief werven en selecteren effect, zo stelt ITA in het plan. De ‘skill based’ benadering van werving en selectie – en investering in de ontwikkeling van medewerkers – is volgens de kunstraad een effectieve manier om een breder scala aan competenties binnen te halen.

Het gezelschap stelt minder te gaan reizen, vanwege duurzaamheid, maar ook vanwege de belasting van het ensemble en de techniek. De kunstraad waardeert de ambitie van ITA om het eerste klimaatneutrale monumentale theater van Nederland te worden, hiermee neemt het podium verantwoordelijkheid. De kunstraad is benieuwd hoe de instelling dit wil aanpakken, hoe realistisch deze ambitie is en welke gevolgen dit heeft voor de mensen die in het gebouw werken.

Advies	**€ 11.403.068**
Huidig	**€ 11.653.068**
Gevraagd	**€ 12.748.928**

Foto boven: Milagro Elstak | Foto onder: Simon Van Boxtel

Koninklijk Concertgebouworkest

Inleiding

Het Koninklijk Concertgebouworkest, opgericht in 1888, geeft wereldwijd symfonische concerten op het hoogste niveau. Vanuit de thuisbasis aan het Museumplein wil het orkest innovatieve artistieke projecten binnen en buiten Het Concertgebouw realiseren. Het Koninklijk Concertgebouworkest positioneert zich op deze manier als een internationaal boegbeeld van de Nederlandse cultuur- en orkestsector en als een visitekaartje van de stad Amsterdam.

Het artistiek beleid van het Koninklijk Concertgebouworkest richt zich naar eigen zeggen op het handhaven en versterken van de internationale, hoogstaande kwaliteit en de speelcultuur van het ensemble, binnen het symfonische genre. Vanaf 2027 zal dit onder leiding zijn van de nieuwe chef-dirigent Klaus Mäkelä, op dit moment *artistic partner* van het Concertgebouworkest. Het orkest werkt samen met gastdirigenten als Sir George Benjamin, Thomas Adès en Tan Dun. Er is de ambitie de komende periode met een groter aantal vrouwelijke dirigenten te werken. Het orkest geeft aan dat het negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse deel van de programmering de grootste impact heeft als het gaat om publieksvolumes. Oude muziek en hedendaagse muziek nemen een kleiner deel van het aanbod in. Het Concertgebouworkest zegt het voornemen te hebben om in alle concertseries minder bekend en hedendaags repertoire te integreren. Het orkest programmeert twee weken per seizoen muziek van ‘buiten de canon’ met de lijn Grenzeloos programmeren. De 125 leden van het orkest, afkomstig uit ruim 25 landen, spelen per seizoen 120 concerten op belangrijke podia over de hele wereld. 90 concerten, waaronder operabegeleiding,

vinden in Amsterdam plaats. Deze live-concerten worden aangevuld met online aanbod en audio- en video-uitgaven. Als secundaire activiteiten benoemt het orkest 'publieksinitiatie', educatie en talentontwikkeling, en uitvoeringen van kamermuziek door leden van het orkest. Lokaal wil het Concertgebouworkest het publieksbereik vergroten met het jaarlijkse gratis openluchtconcert Opening Night op de NDSM-werf, korte (en betaalbare) concertformats zoals Essentials en samenwerkingen met Bijlmer Parktheater, en in de komende kunstenplanperiode Meervaart. Daartoe werd in de periode 2021-2024 ook de huisstijl en website van het orkest vernieuwd. Met schoolconcerten, locatiebezoeken, een mbo inspiratiedag, educatieve apps en filmpjes, gemaakt in samenwerking met SchoolTV, brengt het Concertgebouworkest leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs in aanraking met symfonische muziek. Ter bevordering van talent ontwikkelde de organisatie onder meer de Orkestacademie voor talentvolle musici en het pan-Europese jeugdorkest Concertgebouworkest Young.

Artistiek belang

De artistieke kwaliteit van het Koninklijk Concertgebouworkest is hoog. Internationaal behoort het orkest tot de top; als het gaat om traditionele orkestuitvoeringen, de symfonische canon, is het Concertgebouworkest een van de beste orkesten ter wereld, ziet de Amsterdamse Kunstraad. De zeggingskracht en het vakmanschap van de musici zijn uitmuntend. De uitvoeringen zijn van hoog niveau en het orkest heeft een unieke klank, ook in samenspel met solisten en koren. Zo werd recent op ontroerende wijze de indrukwekkende Gurre-Lieder van Arnold Schönberg uitgevoerd, met meer dan driehonderd musici en zangers, onder leiding van dirigent emeritus Riccardo Chailly.

Het artistiek beleid van het Koninklijk Concertgebouworkest is erop gericht om 'de internationale topkwaliteit en de ongeëvenaarde speelcultuur van het ensemble te handhaven en versterken, binnen het symfonische genre'. De focus van het Concertgebouworkest ligt op het spelen van bestaand symfonisch repertoire, waarbij het zegt te zoeken naar minder bekend repertoire om de canon van de symfonische muziek mee uit te breiden. De programmering wordt in de aanvraag inhoudelijk minimaal toegelicht; enkele namen van gevestigde componisten worden genoemd. De kunstraad is benieuwd naar de samenhang in de geplande programmering, de visie achter de som der delen: wat voor orkest is het Koninklijk Concertgebouworkest, hoe reflecteert het orkest op de eigen ontwikkeling en welke programmering hoort daarbij?

Het Concertgebouworkest wil de canon van orkestmuziek verrijken en vergroten met het verstrekken en uitvoeren van compositieopdrachten. De kunstraad ziet dat via deze opdrachten nieuw repertoire wordt ontwikkeld en is ook in dit opzicht benieuwd naar de visie hierachter en de manier waarop de organisatie deze opdrachtverlening vormgeeft. Hoeveel opdrachten worden er verleend, aan wie, waarom en wat is de interventie van het orkest tijdens deze opdrachtverlening?

Het Concertgebouworkest geeft aan verschillende concertformats te creëren voor de Grote Zaal (Essentials, Inside Out, Lunchconcerten en openbare

repetities) die verschillende publieksdoelgroepen aanspreken. Het orkest wil daarbij zorgen voor een meer gevarieerde programmering in termen van gender en culturele achtergrond van dirigenten, solisten en 'vergeten' componisten. De kunstraad is benieuwd naar de beweegredenen voor deze artistieke ambitie en welke randvoorwaarden de organisatie hierbij van belang acht. Een artistieke keuze voor de verbreding van de programmering vraagt om aandacht voor publieksbenadering: inclusief programmeren heeft impact op de manier waarop publiek wordt benaderd en gefaciliteerd, en op de concertbeleving.

Sinds het vertrek van chef-dirigent Daniele Gatti in 2018, werkt het Concertgebouworkest met uitsluitend gastdirigenten. De kunstraad is verheugd dat er in de komende kunstenplanperiode weer met een chef-dirigent gewerkt wordt. De relatief jonge en inmiddels wereldberoemde Klaus Mäkelä, die vanaf 2027 benoemd wordt tot de nieuwe chef-dirigent van het Concertgebouworkest, is een sterke aanwinst en wordt met veel enthousiasme ontvangen door de sector en het publiek.

Sinds de oprichting in 1888 heeft het Concertgebouworkest slechts zeven chef-dirigenten gekend, die (bijna) allen lange tijd aan het orkest verbonden waren en een duidelijke stempel hebben gedrukt op de artistieke ontwikkeling van het orkest. De kunstraad is benieuwd naar de invloed die Mäkelä, nu aan het orkest verbonden als artistiek partner, zal hebben op de signatuur van het orkest, wanneer hij de rol van chef-dirigent (formeel) op zich neemt. Onder zijn leiding zou het orkest zich in een bredere (hedendaagse) context kunnen plaatsen, waarmee het artistiek belang van het Concertgebouworkest wordt vergroot. De kunstraad hoopt dat het orkest deze kans benut en daarmee de eigen ambitie waarmaakt. Ook is de kunstraad benieuwd of de in april 2024 aangekondigde functie van Mäkelä als *music director* van het Chicago Symphony Orchestra daaraan kan bijdragen.

Uit de aanvraag van het Concertgebouworkest spreken veel zorgen over de toekomst in relatie tot het bestaande financieringsmodel. De organisatie spreekt van een 'instandhoudings-uitdaging'. De kunstraad onderstreept het belang van toekomstgericht kijken naar de gehele organisatie. Het Concertgebouworkest geeft aan een belangrijke erfgoedfunctie te hebben. De kunstraad deelt deze mening: het orkest excelleert in het uitvoeren van symfonisch erfgoed. Richting de toekomst, zeker ook met het oog op nieuw publiek, ziet de kunstraad de ambitie van het orkest voor verbreding van het repertoire als kans om toekomstbestendig te zijn. In dit licht zou het Concertgebouworkest actief onderzoek kunnen doen naar manieren om symfonisch erfgoed te ontsluiten. De kunstraad benadrukt dat het belangrijk is dat het Concertgebouworkest een sterke artistieke visie en strategie ontwikkelt met daarin ruim aandacht voor vernieuwing en het relevant blijven voor nieuwe generaties publiek, musici en componisten. Hierbij blijven de door de organisatie eerder (in de coronaperiode) geformuleerde vragen relevant, zo niet richtinggevend: wat kunnen wij, wat durven wij en voor wie doen wij het? Wat is de rol van het orkest in deze tijd?

Belang voor de stad

Het Concertgebouworkest bedient zijn publiek hoofdzakelijk vanuit Het Concertgebouw aan het Museumplein. De zaalbezetting is hoog, de zalen zijn gemiddeld 90% vol, met veel terugkerend publiek. Dat is een geweldige prestatie die alle lof verdient. De kunstraad vraagt zich af of het Concertgebouworkest beleid kan ontwikkelen voor de 10% kaarten die gemiddeld overblijven. Zou de organisatie dit deel creatief en intentioneel kunnen inzetten voor publiek dat het orkest nog wil bereiken? De kunstraad is benieuwd of de genoemde inspanningen een breed publiek bedienen of aanspreken. Een aanzienlijk deel van het publiek, ruim een derde, bestaat uit bezoekers die verder dan 50 km van Amsterdam wonen, waaronder toeristen. Dit heeft uiteraard een weerslag op de stad in de vorm van toerisme en horeca. De kunstraad heeft waardering voor de lunchconcerten die gratis te bezoeken zijn en voor de traditie die het orkest heeft ingezet met het jaarlijkse (ook gratis toegankelijke) openluchtconcert.

De organisatie geeft aan dat de ticketprijzen gestegen zijn tot hoogtes die zij 'vanuit het door [hen] gevoelde toegankelijk gastheerschap amper meer kunnen verdedigen', om de exploitatie sluitend te krijgen. De toegangsprijzen kunnen een enorme drempel vormen voor potentieel publiek en daarmee voor het imago van het orkest. Tot deze conclusie komt het Concertgebouworkest zelf ook. De organisatie ziet zich in toenemende mate genoodzaakt steeds meer te richten op publiek dat zich de toegangsprijs van de concerten kan veroorloven. Dat 'knaagt aan de legitimering van de verstrekte subsidies', aldus het Concertgebouworkest. De organisatie beschrijft de uitdaging, maar benoemt niet welke consequenties dit kan hebben voor de keuzes die het maakt of in de toekomst zal moeten maken op het gebied van prijsdifferentiatie. Er is momenteel sprake van enige prijsdifferentiatie; er zijn bij alle concerten een aantal minder dure kaarten. Voor de reguliere concerten zou de organisatie kunnen experimenteren met een dynamisch prijsbeleid (met een minimumbedrag). De kunstraad noemt in dit verband de 'zelfgekozen vergoeding', bijvoorbeeld in New York gebruikt, waarbij de bezoeker inzicht krijgt in hoeveel het ticket écht kost en daaraan kan bijdragen naar wens. Hiermee wordt het behoud en de ontwikkeling van de kunstvorm een gedeelde verantwoordelijkheid. De kunstraad kan zich voorstellen dat dit anders werkt in landen waar een minder grote traditie leeft voor het particulier financieel bijdragen aan het behoud van erfgoed dan in bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Het is een van de uitdagingen voor de klassieke muzieksector in deze tijd en van belang omdat het de toekomstbestendigheid raakt. Hoogstaande kwaliteit mag een daarbij passende ticketprijs hebben – ook als dit betekent dat sommige kaarten nog duurder worden. Dit vraagt om een meer uitgewerkte visie op toegankelijkheid voor verschillende bezoekers.

Het orkest wil de komende jaren vooral inzetten op een uitbreiding van het digitale concertaanbod. Naast online concertregistraties kunnen livestreams van concerten een groter publiek bereiken dat online (voor een lager tarief) kan meegenieten. Tijdens de coronaperiode heeft het Concertgebouworkest in samenwerking met Het Concertgebouw geïnvesteerd in online aanbod, zoals een wekelijks concertprogramma en een online festival. De kunstraad is benieuwd

naar de lessen en successen op het gebied van digitalisering, hier wordt in het plan niet op gereflecteerd. Veel hedendaagse componisten experimenteren met nieuwe vormen van digitale muziek(technieken), hier liggen meer kansen voor samenwerking, zowel op het gebied van publieksbereik als artistieke ontwikkeling. Het valt op dat het Concertgebouworkest juist in deze tijd niet inspeelt op bestaande innovaties: bijvoorbeeld de ontwikkeling van apps die een aanvulling op de concertbeleving kunnen zijn – zo hebben verschillende instellingen in het verleden geëxperimenteerd met een app voor concertgangers waarin per passage live uitleg werd gegeven over de betekenis van de muziek.

Het Concertgebouworkest organiseert een aantal activiteiten op het gebied van educatie en talentontwikkeling. Vanaf 2025 organiseert het Concertgebouworkest een jaarlijkse doorspeeldag. Tijdens deze doorspeeldagen kunnen componisten hun composities in wording aan het orkest voorleggen en laten doorspelen om daarop feedback te ontvangen. De kunstraad vindt dit een interessant initiatief waarmee het orkest een belangrijke bijdrage levert aan talentontwikkeling en de praktijk van componisten. Ook de Orkestacademie, voor talentvolle musici die de overstap van de opleiding naar de beroepspraktijk willen maken, is waardevol. De kunstraad benadrukt het belang voor programma's voor jong talent aan het begin van hun carrière.

De kunstraad is enthousiast over de vijf educatieve apps die het Concertgebouworkest heeft ontwikkeld voor het primair onderwijs; een digitale deur naar de concertzaal waarmee in potentie veel leerlingen bereikt kunnen worden. De apps zijn een aanvulling op de live ervaring van symfonische muziek in de zaal zelf, niet ter vervanging ervan. De meerjarige pilot, waarin jonge musici tussen zeven en achttien jaar worden begeleid en ondersteund in hun muzikale ontwikkeling, klinkt veelbelovend.

De kunstraad is van mening dat in het taalgebruik van de aanvraag soms (onbewuste) aannames doorklinken, bijvoorbeeld waar het gaat om doelgroepen die door het orkest nog niet worden bereikt. Dat roept vragen op over de mate van sensitiviteit die de instelling heeft om deze potentiële concertbezoekers te verwelkomen. Het is belangrijk dat alle medewerkers en betrokkenen die met 'jonge en nieuwe doelgroepen' contact hebben, hier een goede training voor krijgen, met name waar het gaat om taalgebruik. Dit geldt in het bijzonder voor de musici van het orkest. Zij zijn zéker binnen educatieve projecten de ambassadeurs van klassieke muziek.

In de aanvraag noemt het Concertgebouworkest de samenwerking met internationale muziekfestivals. Het valt de kunstraad op dat er op nationaal niveau weinig partners zijn buiten Amsterdam. In Amsterdam heeft het orkest meerdere samenwerkingspartners. De kunstraad is benieuwd naar de invulling en het resultaat van die samenwerkingen. Zo is er een samenwerking met de grootstedelijke podia Bijlmer Parktheater en Meervaart. De kunstraad vindt het interessant dat de organisatie de activiteiten in de stadsdelen wil uitbreiden, maar had graag een uitwerking gelezen van de artistiek inhoudelijke uitwisseling en de wederkerigheid van de samenwerkingen: wat levert het beide partijen op?

Diversiteit en inclusie

De kunstraad constateert dat er verschillende intenties op het gebied van diversiteit en inclusie worden benoemd in de aanvraag. Diversiteit wordt bovenal genoemd als doel en taak, er wordt minder gereflecteerd op welke (positieve) invloed diversiteit kan hebben op het Concertgebouworkest als geheel. Een toename van diversiteit op het gebied van het muziekrepertoire, het wervingsbeleid en de samenstelling van bestuur, management, staf en orkest kan de instelling verrijken en een meer inclusieve en dynamische omgeving creëren. De kunstraad is benieuwd naar een intrinsieke motivatie van het Concertgebouworkest om stappen te zetten richting een inclusieve organisatie. De kunstraad benadrukt het belang van een krachtige visie op inclusie, omdat die direct van invloed is op de manier waarop het orkest zich wil positioneren en voor wie het orkest toegankelijk wil zijn.

Het klassieke muziekrepertoire werd historisch gezien gedomineerd door witte en mannelijke componisten. Verkennen van werken van componisten die binnen de klassieke traditie onvoldoende belicht zijn, brengt gevarieerde artistieke perspectieven en levert daarmee een inclusiever en rijker cultureel landschap (en 'nieuwe' favorieten) op. Zo kan het Concertgebouworkest met een meer divers samengestelde muziekprogrammering bijdragen aan het verbreden en verrijken van de klassieke canon. Het orkest kan zich hiermee meer gaan verhouden tot de samenleving, zowel in de stad als (inter)nationaal.

Het Concertgebouworkest zet (eerste) stappen om gelijkwaardige toegang tot de klassieke muzieksector te verbeteren. Er wordt ingezet op de samenwerking met vrouwelijke dirigenten (minimaal drie per seizoen) en dirigenten met verschillende culturele achtergronden. Het is goed dat de organisatie stappen wil zetten om representatie/diversiteit te verbeteren; de ambitie op dit gebied kan groter zijn.

De organisatie benoemt dat het voor een meer diverse samenstelling van het orkest afhankelijk is van de in- en uitstroom van de opleidingsketen. De kunstraad is bekend met de relatieve schaarste van musici van kleur op conservatoria, maar mist een actieve houding van het Concertgebouworkest als het gaat over het gericht aansturen op een toename van diversiteit in de groep nieuwe musici. Het Concertgebouworkest kan zich als een van de beste orkesten van Europa positioneren als voorvechter van een inclusieve klassieke muzieksector en actief zoeken naar manieren om dit wél te realiseren. In het beleidsplan wordt vrijwel niet gereflecteerd op de vraag hoe de klassieke muzieksector meer divers en inclusief kan worden en welke rol het Concertgebouworkest daarin wil en kan spelen.

De kunstraad had graag een reflectie gelezen op de effectiviteit van het huidige wervingssysteem voor het orkest en transparantie over benoemingen (en daarmee over de specialisten die auditanten voordragen). Audities voor nieuwe musici vinden, zoals bij veel orkesten van dit niveau, plaats op basis van anonimiteit met audities 'achter het gordijn', om onpartijdigheid of gelijke kansen te bevorderen. De kunstraad merkt op dat deze aanpak niet altijd bijdraagt aan een meerstemmige samenstelling van het orkest, aangezien die juist wordt bevorderd door een bewuste selectie en toegang tot de audities. Als het orkest de ambitie heeft om inclusiever te worden, kan het ook een keuze zijn hier gericht op te werven.

Het internationale jeugdorkest van het orkest, Concertgebouworkest Young, is een goed tweejaarlijks initiatief en kan een rol van betekenis spelen. Met dit jeugdorkest kan het Concertgebouworkest een bijdrage leveren aan het bevorderen van een meer diverse instroom bij de conservatoria en in het verlengde daarvan bij het Concertgebouworkest zelf. De kunstraad had daarom graag een uitwerking gezien van de impact van Concertgebouworkest Young op de instroom van musici. De kunstraad is benieuwd hoe en welke musici worden aangetrokken en hoeveel daarvan uiteindelijk doorstromen naar het Concertgebouworkest.

Uitvoerbaarheid

De aanvraag van het Concertgebouworkest leest als een noodkreet: 'Het Concertgebouworkest raakt [...] aan de grenzen van het bestaande financieringsmodel en daarmee aan zijn voortbestaan. Wij moeten op korte termijn in gesprek met beide subsidiënten om over onze toekomst te spreken, binnen het huidige model gaat het niet langer.' en 'Anders zal er geen sprake zijn van een duurzame instandhouding en vruchtbare exploitatie van het Koninklijk Concertgebouworkest als internationaal aansprekend toporkest.'

De organisatie benadrukt in de aanvraag dat er behoorlijk fundamentele ambities zullen sneuvelen als het orkest minder subsidie ontvangt, omdat deze ambities 'minder renderend' zijn. Dit maakt dat de kunstraad zich afvraagt hoe realistisch en intrinsiek gemotiveerd deze ambities zijn als ze bij het wegvallen van subsidie worden geschrapt uit de activiteiten. Dit baart de kunstraad zorgen, omdat juist 'hedendaags repertoire, educatieve activiteiten, het gratis openluchtconcert, toegankelijkheids-initiatieven en begeleidingstaken/talentontwikkeling' essentieel zijn voor een stevige toekomstgerichte positionering van het orkest.

Waar het gaat om sociale veiligheid vindt de kunstraad de visie van het orkest beperkt. Dit is opvallend gezien de urgentie van het onderwerp binnen de podiumkunsten en in het bijzonder in de orkestsector vanwege de traditionele structuur en hiërarchische organisatie van een orkest, waarbij bepaalde posities meer gezag/autoriteit hebben dan andere. En ook vanwege de onrust op dit vlak waarmee het orkest eerder te maken heeft gehad.

Het Concertgebouworkest is lid van de Vereniging van Nederlandse Orkesten, maar is niet aangesloten bij de Cao Nederlandse Orkesten. Het orkest heeft twee eigen cao's, die de Stichting Koninklijk Concertgebouworkest afsluit met de Vereniging Het Concertgebouworchest, waar medewerkers in vertegenwoordigd zijn. De medezeggenschap bij het orkest is niet in een OR georganiseerd, maar via deze vereniging, die gesprekspartner van de directie is en zetels in het bestuur heeft. Het Concertgebouworkest schrijft in de aanvraag in de komende kunstenplanperiode in gesprek te gaan met de SER over een mogelijke dispensatie voor het ontbreken van een formele OR. De kunstraad is benieuwd naar de motivatie die hieraan ten grondslag ligt en vraagt zich af of de huidige vorm voor het organiseren van medezeggenschap voor de orkestleden nog steeds het meest passend is. Het Concertgebouworkest hanteert voor

flexkrachten op het podium de cao Remplaçanten Nederlandse Orkesten.

Net als het orkest, constateert de kunstraad dat musici bij het Concertgebouworkest minder verdienen dan bij internationaal vergelijkbare orkesten, de vergoeding kan in het buitenland wel 50% hoger zijn. De indexatie van salarissen van het orkest en de druk daarvan op de organisatie worden door het Concertgebouworkest in de aanvraag uitgelegd met behulp van de wet van Baumol. Deze theorie stelt dat in sectoren waar de productiviteit weinig of niet stijgt, de lonen en kosten toch zullen toenemen vanwege de druk van stijgende lonen in sectoren waar de productiviteit wel stijgt. Er zijn stappen gemaakt wat betreft de strijkersgroep die is uitgebreid, een reductie in flexkrachten en een betere honorering van de remplaçanten. Maar de organisatie geeft ook aan dat het 'de begroting de komende jaren alleen sluitend kan krijgen door de introductie van de nullijn op de salarissen met ingang van 2024 en voor de gehele komende kunstenplanperiode.' De kunstraad vindt dat de honorering van de musici – de basis van het orkest – het uitgangspunt moet zijn van de begroting. De organisatie heeft een verantwoordelijkheid op het gebied van fair practice.

Commerciële programmering zal in groeiende mate onderdeel worden van de activiteiten, dit gaat ten koste van hedendaags repertoire, educatieve activiteiten en het gratis openluchtconcert, aldus de organisatie. Het ontwikkelen van commerciële activiteiten wordt als noodzaak omschreven in het plan. De kunstraad vindt dit realistisch en merkt op dat die commercialisering ook een kans kan zijn om een nieuw publiek te bereiken en artistiek door te ontwikkelen. Samenwerking met commerciële partners, voor bijvoorbeeld de uitvoering van game- en filmmuziek zoals door het Concertgebouworkest in het plan genoemd, kan zowel artistiek inhoudelijk (experiment in repertoire) als zakelijk een interessante verkenning zijn – passend bij een symfonieorkest dat zich verhoudt tot zowel de erfgoedfunctie als ontwikkelingen in de samenleving.

Advies	€ 7.374.493
Huidig	€ 7.574.493
Gevraagd	€ 7.560.092

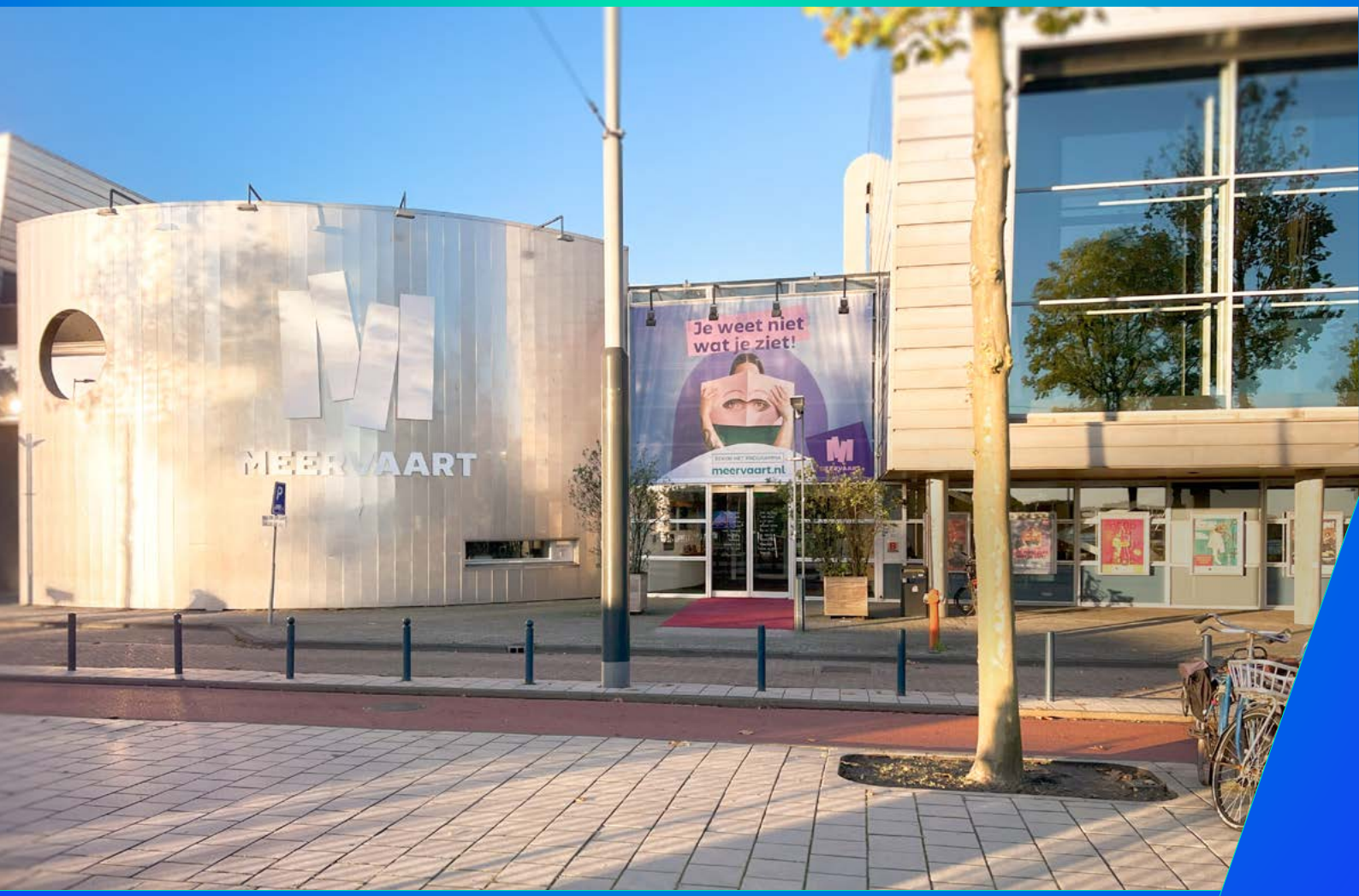

Foto boven: Dave van Hout | Foto onder: Benedicta Badu

Meervaart

Inleiding

Meervaart presenteert zich als ‘hét meerstemmige en grootstedelijk podium van Amsterdam’. Meervaart wil het huis van Nieuw-West zijn waar onderling respect, nieuwsgierigheid en het slechten van culturele drempels centraal staan. Het theater maakt de bewoners van de stad aandeelhouder in haar activiteiten, om op die manier actief bij te dragen aan de culturele ontwikkeling van Amsterdammers, aan betrokken burgerschap en een rijke leefomgeving. Meervaart wil een podium voor de kunsten zijn op zowel lokaal, nationaal als op internationaal niveau, met een leerwerkplaats voor kinderen en jongeren en een makersstudio voor de ontwikkeling van nieuw cultureel aanbod.

Met 800 stoelen is de Rode zaal van Meervaart de grootste van de twee zalen die het podium rijk is, de Blauwe zaal heeft 260 zitplaatsen.

In de afgelopen periode is Meervaart steeds meer gaan werken vanuit een allesomvattende aanpak, ‘de één-Meervaart-mentaliteit’. Activiteiten worden in samenhang gepresenteerd en geprogrammeerd, zodat iedereen die bij Meervaart komt – van bezoeker tot bespeler – voelt onderdeel te zijn van een groter geheel. Programmeurs nemen bijvoorbeeld ook de rol aan van programmamaker om zo beter in te kunnen spelen op de behoeften van de bezoeker. Ook talentontwikkeling en educatie zijn een integraal onderdeel waardoor er lange leerlijnen ontstaan. Zo is Meervaart met Meervaart Jong, Meervaart Studio, schoolvoorstellingen en buitenschoolse programma’s in Amsterdam een aanbieder van programma’s die actieve, receptieve en reflectieve kunstparticipatie onder kinderen en jongeren bevorderen.

Om beter in te haken op publiekssuccessen en (maatschappelijke) ontwikkelingen heeft Meervaart de klassieke seizoensstructuur, waarin een heel seizoen vooraf wordt geprogrammeerd en gepresenteerd, losgelaten. Met doorlopend programmeren kan het podium inspelen op actuele thema's, en meer flexibel nieuw talent en kleine producties programmeren. Komende periode wil het theater deze werkwijze verder uitwerken en aanscherpen. In de (context) programmering wil het theater meer aansluiting zoeken bij tendensen in de samenleving, 'zonder te vervallen in token-programmering'. Zo worden komende kunstenplanperiode programma's ontwikkeld rond inclusie en lhbtiq+-rechten,

Meervaart werkt voor de programmering samen met de zogenoemde Onze Makers, makers waar Meervaart al een verleden mee heeft en die een rol spelen in de publieksopbouw: het Amsterdams Andalusisch Orkest, ICK Dans Amsterdam (ICK), ISH Dance Collective (ISH) en Jakop Ahlbom. Met de Verwante Makers staat Meervaart in verbinding op projectniveau, het zijn makers die inhoudelijk op dezelfde lijn liggen. Voorbeelden hiervan zijn samenwerkingen met Dood Paard, Minou Bosua en Eran Ben-Michaël, voorheen onderdeel van het inmiddels opgeheven George & Eran Producties. Ook met andere podia, zoals ITA, Bijlmer Parktheater en De Kleine Komedie werkt Meervaart samen.

In 2029 hoopt Meervaart een nieuw gebouw in het stadsdeel in gebruik te nemen. In afwachting van deze Nieuwe Meervaart presenteert de organisatie in het huidige gebouw een volwaardig programma. Tegelijk is het komende kunstenplan een 'stepping stone' richting de nieuwe locatie en experimenteert Meervaart met uiteenlopende programma's en partners met het oog op de mogelijkheden die het nieuwe theater gaat bieden.

Artistiek belang

Meervaart programmeert en (co)produceert vanuit een duidelijke, grootstedelijke visie: 'lokaal geworteld met internationale interactie'. In het plan, dat bijzonder goed gemotiveerd en onderbouwd is, valt duidelijk terug te zien dat de organisatie een gedegen beeld heeft van de omgeving, de buurt en de stad waarin ze opereert. De aanvraag geeft hetzelfde welkome gevoel en dezelfde totaalbeleving als wanneer je als bezoeker het theater binnenstapt. Met een brede programmering draagt Meervaart bij aan 'grootstedelijk cultuuraanbod', met veel gevoel voor de tijdgeest, zowel op artistiek als maatschappelijk vlak. Een multidisciplinair huis waar – vertrekkend vanuit verhalen van makers – meerdere culturen en generaties de ruimte krijgen en elkaar ontmoeten. Het artistiek belang van het podium en de betekenis daarvan voor de stad Amsterdam zijn duidelijk met elkaar verweven, evenals educatieve buurtactiviteiten en talentontwikkeling. Dit vindt de Amsterdamse Kunstraad prikkelend om te zien.

Uit de zogenoemde één-Meervaart-mentaliteit spreekt veel vakmanschap en zeggingskracht. De kunstraad is enthousiast over deze visie waarin alle lijnen – van produceren, programmeren en talentontwikkeling tot educatie – in elkaar overlopen op een innovatieve manier met bewezen impact. Het toont de expertise van het theater in het vormgeven van de totaalbeleving voor het

publiek. Deze mentaliteit en integrale visie – geworteld in maatschappelijke betrokkenheid en inclusie – zijn treffend, overtuigend en voelbaar verwoord, en helemaal doorgecomponeerd in de organisatie.

Door te kiezen voor een doorlopende programmering in plaats van de klassieke seizoenstructuur, zorgt Meervaart voor flexibiliteit in hetgeen ze programmeert. Hiermee kan het podium het publiek makkelijker het hele jaar door programma's aanbieden en inspelen op successen of actuele ontwikkelingen. De kunstraad ziet het vermogen om dynamisch te reageren op veranderingen en op wat maatschappelijk urgent is, als een belangrijke eigenschap voor een kunstinstelling. De kunstraad vindt de organisatie hiermee voorbeeldstellend voor het culturele veld in Amsterdam. Een keerzijde kan wel zijn dat er gaten in de programmering vallen. Het is wenselijk dat het theater met een dergelijk belangrijke functie in het stadsdeel gegarandeerd aanbod heeft voor zijn bezoekers. Deze vorm van programmeren moet zich nog verder uitkristalliseren, de kunstraad is benieuwd naar het ritme dat gaat ontstaan.

Vanuit een duidelijke visie van kruisbestuiving biedt Meervaart ruimte aan multidisciplinaire vertelvormen en meerdere perspectieven. Een voorbeeld is de opera over de iconische Egyptische zangeres Oum Kalthoum (1904-1975), over haar onmiskenbare invloed op de klassiek Arabische muziek. Dit project, dat in 2025 van start gaat, is een samenwerking met De Nationale Opera en het Amsterdams Andalusisch Orkest. Dergelijke kruisbestuivingen hebben hun impact in het verleden al bewezen: artiesten met verschillende achtergronden en ervaringsniveaus ontmoeten elkaar en leren daarvan. Het publiek komt in aanraking met experiment, met elkaar en met een veelzijdigheid van perspectieven.

Naast deze multidisciplinaire vertelvormen wil Meervaart, met het oog op de mogelijkheden in de nieuwbouw na 2028, experimenteren met nieuwe partners en programma's. Hierbij denkt de organisatie aan onder meer het opnieuw opnemen van opera in het aanbod en meer ruimte voor indoor festivals en sta-concerten. De kunstraad vindt het slim en passend bij de brede programmering dat nu al wordt voorgesorteerd op de mogelijkheden in het nieuwe pand. Dit getuigt van het vermogen om vergezichten te kunnen schetsen.

Waar het gaat om partners, hecht Meervaart zichtbaar waarde aan de wederkerigheid van de samenwerkingen, wat onder andere spreekt uit de intentieverklaringen. Meervaart werkt, naast de projecten met nieuwe makers en partners, met min of meer dezelfde huisgezelschappen – Onze Makers – als in de huidige kunstenplanperiode, namelijk ISH, ICK, Jakop Ahlbom Company en het Amsterdams Andalusisch Orkest. De huisgezelschappen werken in (de nabijheid van) het theater en presenteren in de ruimtes van Meervaart. Ze zijn actief binnen het educatieaanbod en talentontwikkeling, en dragen bij aan de ontwikkeling van nieuwe makers. De kunstraad vindt het goed dat Meervaart duurzame samenwerkingen aangaat. Dit draagt bijvoorbeeld bij aan de herkenbaarheid voor het publiek. De kunstraad is wel benieuwd naar de artistiek inhoudelijke ontwikkelingen binnen deze langdurige samenwerkingen en ziet de verhuizing van Meervaart naar een nieuw pand als een goed moment om te bekijken of binnen Onze Makers vernieuwing wenselijk en mogelijk is.

Meervaart toont duidelijk ambitie om muziek onderdeel te laten zijn van de programmering. Opvallend is de rol van vernieuwende musical in dit plan, daarover is de kunstraad positief, temeer omdat er steeds minder plekken zijn waar musical die verder gaat dan de mainstream vorm, kan worden

geproduceerd. Daarnaast is het interessant dat Meervaart voortborduurt op haar jazzverleden en daarmee inspeelt op de afnemende (podium)ruimte voor jazzmuziek in Amsterdam.

De kunstraad is nieuwsgierig naar het onderzoek dat Meervaart doet naar de mogelijkheid nachtcultuur in het nieuwe pand te integreren. Hier worden in het plan nog weinig woorden aan gegeven, maar in een stadsdeel waar weinig voorzieningen zijn voor nachtcultuur, speelt het podium mogelijk in op een behoefte. Het kan bijdragen aan een nog breder en diverser aanbod voor een jonger publiek.

Belang voor de stad

Het belang van Meervaart voor de stad ligt onder meer in het netwerk van de instelling. Succesvol onderhoudt het theater lijnen met partners in andere stadsdelen binnen en buiten de ring. De locatie van Meervaart, buiten de ring en centraal gelegen in Nieuw-West, maakt dat het theater in het eigen stadsdeel een belangrijke speler is. In de buurt geldt Meervaart als toegankelijke en veilige plek, een centraal plein. Kruisbestuiving in het pand is duidelijk voelbaar en bewust zo geprogrammeerd.

Het podium heeft wat betreft producties en programma een focus op het stadsdeel en de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Door de goede bereikbaarheid, met zowel het openbaar vervoer als de auto, ziet Meervaart voor zichzelf een centrale positie in de MRA weggelegd. Bij projecten waar dat passend is en bij Onze Makers ICK en ISH, is de focus daarnaast ook internationaal.

Met Bijlmer Parktheater en De Kleine Komedie werkt Meervaart samen op gebied van het scouten, begeleiden en laten doorstromen van comedytalent. Middels het programma Pass The Mic zorgen de instellingen gezamenlijk dat de kennis van opkomend talent gedeeld en gecoördineerd wordt en niet versnipperd raakt over de stad. Door contextprogramma's krijgt talentontwikkeling vervolgens meer zichtbaarheid in het pand, bijvoorbeeld door middel van exposities in de foyer. Dit is waardevol, vindt de kunstraad, en kan voor interessante kruisbestuivingen zorgen. De kunstraad hoopt dat Meervaart die verwevenheid in het nieuwe pand blijft vasthouden.

Meervaart heeft een zeer ingebedde visie op cultuureducatie, talentontwikkeling en publieksbeleid, waardoor het podium maatschappelijk erg relevant is. De organisatie legt in het programma de nadruk op dat zij 'elke bewoner toegang geeft tot kunst en cultuur'. De kunstraad vindt het opvallend dat de instelling hierbij spreekt van 'bewoners' in plaats van 'publiek', dit geeft aan dat Meervaart zich enorm betrokken voelt bij de wijk, het stadsdeel en de stad.

De kunstraad is positief over de vier pijlers van het educatieprogramma: regulier divers aanbod, podiumervaring, binnenschoolse programma's en evenementen, en ziet deze als complementair. Voor elke leeftijdsgroep is er een programma – er zijn al activiteiten voor kinderen vanaf twee jaar oud. De kunstraad vindt het goed dat de lange leerlijnen niet altijd hun basis vinden in kunst en cultuur, maar ook in sport, spel en natuur. Daarmee vergroot het theater de aansluiting bij de belevingswereld van doelgroepen uit de buurt.

Het verlagen van de drempel voor deelname aan activiteiten doet de organisatie ook door te bemiddelen bij aanvragen voor steun van het Jeugdfonds Sport en Cultuur. De kunstraad waardeert zeer dat het theater niet slechts een doorverwijsfunctie heeft, maar ouders en verzorgers begeleidt tot en met het loket.

Bekleedden talentontwikkeling en educatie eerder nog een ondersteunende functie binnen de organisatie, tegenwoordig is het – dankzij het één-Meervaart-beleid – een volwaardig onderdeel van het totale programma, nauw verweven met de artistieke programmering. De kunstraad ziet dat door deze benadering educatie en talentontwikkeling even belangrijk zijn geworden als de rest van het aanbod, er is geen sprake van hiërarchie. Jonge makers krijgen via de ZOZ Academy laagdrempelig de mogelijkheid subsidie voor onderzoek aan te vragen.

De kunstraad waardeert dat Meervaart Jong kinderen kennis laat maken met een door hun gekozen kunstdiscipline en dat toegewerkt kan worden naar een voorstelling. Bij Meervaart Studio bouwen jongeren een portfolio op en is er sterke aansluiting met het kunstvakonderwijs en het werkveld. De Nederlandse Filmacademie en Foam geven inhoudelijk vorm aan het workshopprogramma, de wederkerigheid hierbij is voor Meervaart van belang. De kunstraad prijst dat het theater zowel artistieke als zakelijke ontwikkelmogelijkheden biedt. Programma's worden vaak begeleid of mogelijk gemaakt door *peers*, die eerder zelf het programma hebben doorlopen. Deze *peers* fungeren als rolmodellen die de activiteiten extra toegankelijk maken. Het spreekt voor Meervaart dat programmabegeleiders zowel kunstvakdocent kunnen zijn als autodidact.

Het belang van Onze Makers en hun bijdrage aan de spreiding in Amsterdam wordt in het plan duidelijk omschreven: Meervaart ziet zichzelf als knooppunt en elk gezelschap heeft een eigen locatie waar Meervaart kan programmeren en/of samenwerken. De gezelschappen brengen niet alleen hun eigen unieke stijl en publiek, maar ook een diversiteit aan locaties in de stad. Dit draagt bij aan het rijke aanbod dat Meervaart in de stad programmeert en aan de zichtbaarheid van het podium.

De komende jaren verandert de omgeving van Meervaart sterk in demografie. Er staat in Nieuw-West veel nieuwbouw gepland en het aantal expats in het stadsdeel neemt toe. Dit is van invloed op de samenstelling van de bevolking en kan effecten op het podium hebben. Medio 2027 verlaat de OBA als huurder het pand van Meervaart. De bibliotheek krijgt vanaf dan een plek in het MIX-gebouw, samen met Oxville Cinema, El Hizjra en FunX. De kunstraad ziet veel potentie in mogelijke samenwerking tussen Meervaart en de partijen in het MIX-gebouw. De kunstraad had wel graag enige reflectie gelezen op de betekenis van deze ontwikkelingen voor Meervaart in de toekomst en is benieuwd hoe de organisatie mee kan bewegen met deze veranderingen zonder het huidige karakter te verliezen.

Meervaart kent het huidige publiek goed, de kunstraad vindt het interessant om te lezen op welke manier het publiek, op basis van eigen onderzoek naar drijfveren van bezoekers, wordt ingedeeld. Hieruit heeft het podium twee drijfveren/thema's gedestilleerd, namelijk 'verbinding' en 'ontwikkeling'. Het belang van beleving heeft Meervaart hoog in het vaandel, dit getuigt van een doordachte visie op publieksbereik. Meervaart maakt goed inzichtelijk wie het

podium wel en wie het podium nog niet weet te vinden. De kunstraad had graag een marketingvisie en -strategie op het doorlopend programmeren gezien, want hoe de ad hoc programmering onder de aandacht wordt gebracht licht de organisatie beperkt toe. De kunstraad is ook benieuwd hoe deze vorm van programmeren zich gaat ontwikkelen.

Diversiteit en inclusie

Meervaart reflecteert op een natuurlijke manier op hoe het podium omgaat met diversiteit en inclusie. Er wordt niet veel óver inclusie geschreven, maar uit de keuzes blijkt dat diversiteit en inclusie een vanzelfsprekendheid zijn. Dikwijls worden programma's en randprogrammering, bijvoorbeeld rond Keti Koti of lhbtiq+-rechten, in samenwerking met bewoners ontwikkeld. Het podium ziet zichzelf als een 'cultureel knooppunt', waar een literatuuravond voor bewoners uit de buurt in de ene zaal kan plaatsvinden, terwijl er in de andere zaal een internationale comedian staat geprogrammeerd en het publiek van beide voorstellingen elkaar ontmoet in de foyer. Meervaart is een huis dat inzet op ontmoeting, waarbij het gastvrijheidsconcept voortvloeit uit de integrale visie. Niet alleen doordat er veel aandacht is voor meerstemmigheid, representatie en sociale veiligheid, maar ook omdat de organisatie veel stappen wil zetten op het gebied van toegankelijkheid, het verdiepen van publiekservaringen en het optimaliseren van het publieksbereik. Meervaart neemt hiermee verantwoordelijkheid voor de culturele keten.

Dat Meervaart de programmering beter wil laten aansluiten bij de fysieke diversiteit en neurodiversiteit van bezoekers, juicht de kunstraad toe. En ook de aanpak op het gebied van toegankelijkheid is lovenswaardig. Zo zijn er pilots geweest voor bezoekers met dementie, zijn er gesprekken gaande over een voorstelling geschreven in gebarentaal en wordt de website verbeterd. Daarnaast maakt Meervaart een video voor bezoekers die een bezoek aan het theater als een drempel ervaren en daarom vooraf informatie nodig hebben. Meervaart heeft een taskforce opgezet met medewerkers die dagelijks direct contact met het publiek hebben, om zo actief beleid te voeren en het theater duurzaam toegankelijker te maken. De kunstraad vindt het sympathiek dat het theater in de toekomst meer overdag wil gaan programmeren, voor wie liever niet in de avond op stap gaat. Het maakt Meervaart wat de kunstraad betreft nog inclusiever dan het al is.

De organisatie heeft de ambitie het medewerkersbestand binnen alle afdelingen zo 'divers mogelijk samen te stellen, zowel in leeftijd, gender, fysieke gesteldheid en culturele achtergrond'. De kunstraad vindt dat een goed streven, zo kan het huidig personeelsbestand meer een afspiegeling worden van de stad. Meervaart heeft weinig verloop onder de medewerkers en is transparant over de zoektocht naar manieren om nieuw personeel aan te trekken.

Uitvoerbaarheid

Meervaart benoemt de complexiteit van sociale veiligheid, het personeelshandboek getuigt van zorg voor een veilige en ondersteunende werkomgeving. De kunstraad waardeert de mensgerichte visie op personeelsbeleid en heeft vertrouwen in de uitvoering ervan. Er wordt voortdurend aandacht besteed aan governance, waarbij reflectie en verbetering van processen plaatsvinden.

Van de ZOZ Academy draagt Meervaart de organisatorische en artistieke projectleiding. De kunstraad heeft er begrip voor dat Fonds ZOZ de uitvoering belegt bij een partner die dat goed kan. De kunstraad is benieuwd hoe de samenwerking tussen de ZOZ Academy en Meervaart in de praktijk is georganiseerd en hoe binnen deze constructie de onderlinge rollen zijn afgebakend.

Er zijn gedragscodes en een klokkenluidersbeleid geïmplementeerd, naast de aanstelling van twee vertrouwenspersonen. Het beleid is over het algemeen helder en goed gestructureerd. Door ook jonge makers een passende vergoeding te bieden en hen tijdig te betalen, toont de organisatie respect voor hun talent en bijdrage aan de artistieke gemeenschap. Het streven naar gelijke behandeling van alle medewerkers en makers, in lijn met de Fair Practice Code, wordt duidelijk weerspiegeld in deze aanpak.

Meervaart heeft sinds seizoen 2023-2024 een systeem ontwikkeld waarmee de grote zaal omgebouwd kan worden naar een middenzaalopstelling met ruim 400 stoelen. Hierdoor kunnen producties die de technische faciliteiten van de grote zaal nodig hebben, maar niet de volledige zaalcapaciteit benutten, toch een podium krijgen. Meervaart creëert zo drie zalen in twee ruimtes. De kunstraad vindt dit een slimme vondst.

De Nieuwe Meervaart staat gepland voor 2029, het plan voor het nieuwe pand in Nieuw-West is al jaren een punt van discussie. De organisatie werkt actief aan het vergroten van de draagkracht in de buurt voor de verhuizing. Met het oog op de toekomst is Meevaart voornemens de afdelingen Programmering, Techniek en PR & Marketing in de loop van het nieuwe kunstenplan alle drie te versterken, om de transitie naar de Nieuwe Meervaart te versoepelen.

Advies	€ 3.654.391
Huidig	€ 3.279.391
Gevraagd	€ 3.999.222

Foto boven: Maarten Nauw | Foto onder: Chris Haakman

Stedelijk Museum Amsterdam

Inleiding

Stedelijk Museum Amsterdam is een museum met een publieke collectie moderne en hedendaagse kunst en vormgeving. Het Stedelijk heeft het doel kunst te contextualiseren 'met oog voor en in dialoog met het publiek'. In reactie op toenemende maatschappelijke polarisatie, wil het museum 'de kracht van verbeelding inzetten om in gesprek te gaan, op zoek te gaan naar verbinding en antwoorden om nieuwe relevante vragen te stellen'. Het Stedelijk doet dit met een tentoonstellingsprogramma, daarmee samenhangende educatieprogramma's, een Public Program en wetenschappelijk onderzoek. Het museum werkt samen met nationale en internationale makers, denkers en partners.

Het Stedelijk ambieert in al haar activiteiten meerstemmigheid en toegankelijkheid te borgen, de instelling wil voorbeeldstellend zijn in het lokale, nationale en internationale kunstenveld. Het museum hanteert vijf kernwaarden die tot uiting komen in alle activiteiten van de organisatie: eigenzinnig, toegankelijk, betrokken, verantwoordelijk en dapper. De eerstgenoemde vier waarden zijn een voortzetting van de koers die in de huidige kunstenplanperiode onder leiding van algemeen directeur Rein Wolfs is ingezet, 'dapper' is een nieuwe toevoeging - de organisatie geeft aan de nek uit te willen steken, maatschappelijke thema's kritisch te bevragen en ook zelfreflectie te tonen.

Het Stedelijk Museum beheert en conserveert, net als het Amsterdam Museum, mede de Collectie Amsterdam; een omvangrijke collectie van kunstwerken en objecten die in het bezit is van de gemeente. In 2022 realiseerde het Stedelijk drie nieuwe thematische collectiepresentaties, die kunstwerken

contextualiseren. In de periode 2025-2028 blijven deze collecties dynamisch, door werk te wisselen en context te bieden in de vorm van lezingen en nieuwe kunstopdrachten. Tegelijkertijd varieert het museum verschillende tentoonstellingsstrategieën en formats om uiteenlopende doelgroepen te bedienen, zoals publiekstrekkers met Anselm Kiefer en Yayoi Kusama, meer experimentele tentoonstellingen over AI, en solo's van Amsterdamse kunstenaars als Farida Sedoc.

In 2023 opende Buro Stedelijk, een schakel tussen het atelier, academische opleidingen en de galeries. Met initiatieven zoals Buro Stedelijk geeft het museum een platform aan nieuw talent en bevraagt het zichzelf en de beeldende kunsten. In samenwerking met Amsterdamse partners wil het museum verantwoordelijkheid in de keten nemen, door talent te programmeren en nieuwkomers een functie te geven in het museum. Ook de doorstart van Studio I, waar kennis en kunde op het vlak van inclusie in de cultuursector gedeeld worden, is hier onderdeel van.

In de komende periode wil het Stedelijk een groter aantal Amsterdamse leerlingen bereiken – van primair en voortgezet onderwijs tot mbo-, hbo- en wo-studenten. Om meer aansluiting te vinden bij (beoogd) publiek wil het museum communicatie toegankelijker maken, experimenteren met dynamische toegangsprijzen en een gratis toegankelijke beeldentuin realiseren in het entreegebied.

Artistiek belang

De collectie van het Stedelijk Museum Amsterdam bevat kunstwerken van veelal wereldvermaarde kunstenaars. In de programmering weet het museum zich op oorspronkelijke en eigentijdse wijze te verhouden tot de maatschappij middels ambitieuze tentoonstellingen met grote zeggingskracht. Het Stedelijk heeft zich volgens de Amsterdamse Kunstraad na een bestuurlijk turbulente periode goed herpakt. Tentoonstellingen en het onderzoek dat eraan voorafgaat, zijn inhoudelijk sterk en de uitvoering geeft blijk van een grote mate van vakmanschap. Het museum heeft zich meer dan voorheen geopend naar de stad en richt zich met de programmering en de activiteiten op een bredere afspiegeling van de samenleving. Openingen worden druk bezocht door een gevarieerd publiek, waaronder veel jongeren.

Een van de grootste veranderingen die het museum de laatste jaren heeft ingezet, is de manier waarop moderne en hedendaagse kunst en vormgeving worden gesitueerd. De collectie vormt het vertrekpunt en wordt in een brede maatschappelijke context geplaatst. Het Stedelijk volgt hiermee een innovatieve ontwikkeling die ook bij andere (internationale) musea zichtbaar is. De kunstraad heeft waardering voor deze positionering van het museum en de veranderde opzet van de collectieopstelling, waarin de collectiestukken niet louter kunsthistorisch gekaderd worden.

Met de manier van programmeren neemt het Stedelijk Museum Amsterdam een nieuwe positie in: voorbij het tentoonstellen van iconen, naar het bieden van een bredere context. In tentoonstellingen worden werken uit

de collectie vanuit meerdere perspectieven belicht, zoals bij Kirchner en Nolde. Expressionisme. Kolonialisme (2021), waar de bezoeker zowel de kunsthistorische context als het verhaal van de geportretteerde personen en objecten meekreeg, vanuit verschillende perspectieven. De expositie stimuleerde discussies over dekolonisatie, stereotypering en machtsverhoudingen. De reacties vanuit publiek en pers waren uitgesproken divers: uiteenlopend van bejubelend tot vertwijfeld. De kunstraad is positief over de reflectie, beroering en dialoog die deze tentoonstelling heeft weten op te roepen.

Het tonen van makers en werken die door de traditionele canon eerder onderbelicht werden, maakt het museum relevanter vindt de kunstraad. Het Stedelijk zou de verhouding tussen de aandacht voor de maatschappelijke context en het belang van artistieke vernieuwing in de programmering nog scherper kunnen formuleren. De kunstraad denkt dat het museum moet inboeten aan aantrekkingskracht als de artistieke benadering generiek en voorspelbaar wordt. De kunstraad mist een samenhangende artistieke visie op hoe de verschillende ambities naar een onderscheidend tentoonstellingsprogramma vertaald worden. In de beoogde programmering constateert de kunstraad een spanningsveld tussen de publiekstentoonstellingen en de ruimte voor een meer experimenteel onderscheidend programma. Dat er in de programmering aandacht is voor *blockbusters* getuigt van realiteitszin, aangezien dit soort tentoonstellingen veel publiek trekt en daarmee inkomsten vergroot. Volgens de kunstraad blijft de aandacht voor experiment in onder andere de keuze voor midcareer kunstenaars en vernieuwende (digitale) kunstvormen achter. De kunstraad denkt dat het Stedelijk Museum Amsterdam zeker met het huidige team curatoren nog meer signalerend kan zijn dan dat het zich nu toont, en is benieuwd naar hoe het tentoonstellingsprogramma zich zal ontwikkelen.

De kunstraad heeft waardering voor de bibliotheek en het archief, waarin een indrukwekkende verzameling boeken en tijdschriften te vinden is, met een link naar de collectie. De kunstraad is benieuwd naar de uitwerking van het plan voor een onderzoekscentrum, waar naast het ‘traditionele’ kunsthistorisch museumonderzoek ook inzichten worden gedeeld die bijdragen aan het maatschappelijk debat. Hieruit spreekt een mooie ambitie.

Buro Stedelijk organiseert bijna wekelijks manifestaties. Hierbij is ruimte voor live ervaring, experiment en aandacht voor makers en vernieuwers in verschillende disciplines, wat de kunstraad interessant vindt. De kunstraad is enthousiast over de ambitie van Buro Stedelijk om het museum bij wijze van experiment te gaan gebruiken als ‘open space’. Buro Stedelijk trekt daarmee een nieuwe publieksgroep aan en verbindt jonge creatieven aan het museum. Buro Stedelijk is wervend, verbindend en verbredend, en is daarmee een waardevolle aanvulling op het museum zelf.

Buro Stedelijk wordt gepresenteerd als belangrijke speler in de keten. De kunstraad is het met het museum eens dat Buro Stedelijk voor zowel het museum als het kunstenveld van betekenis kan zijn. Het Stedelijk kan op dit vlak een sterke voortrekkersrol pakken. De kunstraad mist hier een visie op en had graag een reflectie gelezen op de betekenis van Buro Stedelijk. Het Stedelijk beschrijft Buro Stedelijk als een autonome entiteit en een ‘tegenhanger, een andere en kritische plek binnen het museum’. De kunstraad begrijpt dat Buro Stedelijk geen integraal onderdeel is van het museum, maar is van mening dat Buro Stedelijk als een meer gelijkwaardige component een grotere

rol had mogen krijgen in de aanvraag. Hierbij was een beschrijving van de visie en programmering van Buro Stedelijk passend geweest. Buro Stedelijk stelt iedere drie jaar een nieuwe curator aan. Daarmee wordt ruimte gecreëerd voor wisseling in visie en perspectieven, maar het brengt wel een risico met zich mee voor de continuïteit. De kunstraad heeft waardering voor de potentie van Buro Stedelijk en kijkt uit naar hoe Buro Stedelijk zich gaat ontwikkelen als de beoogde, ontbrekende schakel tussen het atelier, de kunstopleidingen, galerieën en het museum.

Belang voor de stad

Stedelijk Museum Amsterdam heeft zich de afgelopen jaren meer opengesteld naar de stad. Openingen worden druk bezocht en ondanks beperkte bezoekerscapaciteit door tijdsloten, zoals bij de expositie van Nan Goldin, This Will Not End Well (2023), trekt het museum veel bezoekers. Het bereik van het Stedelijk is toegenomen. De kunstraad is positief over de onderzoeken van het museum naar publieksbereik en impact en is benieuwd hoe de resultaten van de onderzoeken worden vertaald en geïntegreerd in het tentoonstellingsbeleid.

Er worden steeds meer jongeren bereikt, waar de kunstraad lof over uitspreekt. De kunstraad ziet dat het museum zich hiervoor inzet en jongere bezoekers in campagnes ruimer bedient dan andere publieksgroepen. De analyse van doelgroepen overtuigt. De kunstraad constateert dat het Stedelijk vooral gericht is op het trekken van (nieuw) publiek naar de hoofdlocatie aan het Museumplein. Dat doet het Stedelijk goed. De kunstraad vindt dat het museum meer kan inzetten op programmering en (duurzame) verbinding buiten de eigen museummuren, bijvoorbeeld middels co-creatie, wederkerig samenwerken, participatie, klankbordgroepen. De kunstraad vindt een samenwerking met bijvoorbeeld het Amsterdam Museum, dat veel experimenteert met co-creatie, voor de hand liggen.

In het programmaonderdeel Samen zijn wij Stedelijk zoekt het museum samenwerking met families uit Amsterdam Nieuw-West, Zuidoost en Noord om te verkennen hoe een bezoek aan het Stedelijk Museum voor hen relevanter en aantrekkelijker gemaakt kan worden. De kunstraad had graag meer van dit soort samenwerkingen gezien en is benieuwd wat hier de impact van is.

De kunstraad heeft veel waardering voor het succesvolle project Blikopeners, dat sinds 2008 jongeren uit de hele stad bij het museum betrekt, om de blik van het publiek en de eigen organisatie te verbreden. Het project, dat inmiddels meerdere culturele instellingen heeft geïnspireerd, wordt voortgezet.

In de komende jaren wil het Stedelijk het aantal leerlingen dat het museum jaarlijks bereikt ruim verdubbelen van 19.000 naar 40.000. Deze ambitie juicht de kunstraad toe.

In het participatieve project Supersize Stedelijk tekenen leerlingen een zelfgekozen werk uit de collectie na op hun schoolplein. Het resultaat wordt met een drone vastgelegd, waarna de leerlingen en hun familie uitgenodigd worden het museum te bezoeken om het originele werk te ervaren. De kunstraad waardeert dat het museum in dit project vertrekt vanuit de belevingswereld van de

leerlingen. Ook andere manieren waarop het Stedelijk het bereik wil vergroten door drempels te verlagen, zoals gratis tickets voor de familieleden van deelnemers aan educatieve activiteiten, vindt de kunstraad positief.

In de doelgroepen die het Stedelijk Museum met educatie beoogt, is voldoende aandacht voor kansengelijkheid in het onderwijs, en specifiek ook het speciaal onderwijs en het mbo. Het initiatief om docenten bij te scholen in het museum en eindexamenleerlingen gratis een CKV-examentraining te geven, vindt de kunstraad prijzenswaardig.

Diversiteit en inclusie

Het Stedelijk zegt de afgelopen jaren ‘flinke stappen te hebben gezet op organisatorisch vlak wat betreft diversiteit, inclusie en duurzaamheid’. De kunstraad ziet dat het museum deze onderwerpen omarmd heeft en daar op verschillende manieren invulling aan geeft. De kunstraad had graag meer willen lezen over de onderliggende visie op inclusie, van waaruit de beleidskeuzes voortvloeien.

De kunstraad vindt het goed dat het museum het initiatief voortzet om ruimte te maken voor nog ontbrekende perspectieven. Het museum heeft hiermee concrete stappen gezet richting meer gelijkwaardige representatie binnen de collectie. Het Stedelijk besteedt ten minste 50% van het aankoopbudget aan het doorbreken van eurocentrische perspectieven, met als doel een meer inclusieve en diverse representatie te bevorderen van kunstenaars en culturele uitdrukkingen wereldwijd. Dat het Stedelijk hier een concrete doelstelling benoemt en deze ook waarmaakt is positief.

Het Stedelijk is transparant over diversiteit in het personeelsbestand; binnen de groep curatoren is de diversiteit toegenomen, bij het management niet. Deze openheid van zaken is goed, de documentaire White Balls on Walls (2022), waarin meegekeken kan worden naar het interne veranderproces van het museum, is daar illustratief voor. In dit licht is de kunstraad benieuwd naar hoe het museum, dat streeft naar (het werven van) een divers samengesteld team, ook op management- en bestuursniveau een betere afspiegeling van de stad gaat realiseren.

Het Stedelijk lijkt zich te richten op culturele diversiteit en genderdiversiteit. In de aanvraag benoemt de organisatie verschillende beweegredenen voor het aanspreken van het (beoogd) publiek, waarover de kunstraad positief is. De kunstraad is benieuwd hoe ook sociaaleconomische en andere maatschappelijke factoren aandacht krijgen, ten behoeve van de toegankelijkheid van het programma. De ticketprijzen van het museum zijn met € 22,50 relatief hoog en niet aantrekkelijk voor bezoekers met een smalle beurs. Bezitters van een Stadspas hebben gratis toegang en jongeren krijgen veelal forse kortingen. Met een vernieuwd entreegebied met een (gratis toegankelijke) indoor beeldentuin meent het museum de drempel te verlagen en gastvrijheid te verbeteren. De kunstraad is benieuwd of de beeldentuin dit gewenste effect zal hebben.

Het Stedelijk toont zich bewust van de kritische feedback van bezoekers op leesbaarheid van de zaalteksten en duiding daarvan. De kunstraad

herkent die feedback. De organisatie benoemt stappen die het wil nemen om de toegankelijkheid te verbeteren. De kunstraad zou het goed vinden als het museum hier op korte termijn uitvoering aan geeft.

Uitvoerbaarheid

De maatschappelijk georiënteerde koers die het museum de afgelopen jaren lovenswaardig heeft ingezet, heeft veel investeringen gevergd. Het Stedelijk wil heel veel, maar kan met beperkte middelen lang niet alles. De organisatie is realistisch over de ernst van krappe budgetten en over ingrijpen op de uitgaven, en geeft aan dat bij bezuinigingen de museale kerntaak van collectiebeheer- en onderhoud gevaar loopt. De kunstraad vraagt zich af of ambities, waarbij de meeste nadruk ligt op programmering, bijgesteld moeten worden.

Het Stedelijk lijkt de meeste aandacht te besteden aan tentoonstellingen - qua bedrijfsvoering is dat begrijpelijk aangezien publiek wordt binnengehaald op basis van het activiteitenprogramma en het museum de publieksinkomsten hard nodig heeft. Collectiebeheer en -behoud en onderdelen als onderzoek, publicaties en Public Program krijgen hierdoor minder prioriteit, terwijl het cruciale museale en publieke kerntaken zijn. Het Stedelijk is zich ervan bewust dat die taken steeds verder onder druk komen te staan, maar weet daar nog maar beperkt een doelmatige visie aan te koppelen. De kunstraad beseft dat de meeste musea wat betreft een effectieve financieringsmix voor een uitdaging staan. Desalniettemin had de kunstraad hierop in de aanvraag graag meer rekenschap of reflectie gezien. De kunstraad is benieuwd naar de verdere uitwerking van het businessmodel waaraan het museum de komende jaren zal gaan werken.

Er worden stappen gezet om de sociale veiligheid te verbeteren. Het museum geeft aan dat het bewuste en onbewuste uitsluitingsmechanismes actief wil tegengaan bij werving en selectie. De kunstraad is benieuwd hoe de organisatie dit wil aanpakken. Sinds 2024 is er een nieuwe gedragscode van kracht, die jaarlijks besproken zal worden. De kunstraad vindt het van belang dat de organisatie strategieën op dit vlak blijft monitoren, meten en aanpassen aan veranderende omstandigheden.

De kunstraad vindt het een pluspunt dat er in de raad van toezicht (rvt) ruimte wordt gemaakt voor een trainee, waarmee het Stedelijk actief inzet op verjonging en vernieuwing van toezichthouders in het museale vak. Voor de balans binnen de rvt van een collectie-gedreven instituut zoals het Stedelijk zou de toevoeging van een kunstenaar aan de rvt wenselijk zijn.

Het Stedelijk Museum volgt de Ethische Code voor Musea. De kunstraad had hier in de aanvraag graag een toelichting op gelezen en vindt het bij de verantwoordelijkheid van het museum horen om te definiëren hoe het met deze code omgaat en hoe het hierover communiceert met het publiek.

Voor het beheer en behoud van de Collectie Amsterdam heeft de gemeente met het Stedelijk Museum en Amsterdam Museum ruim vijftien jaar geleden een collectiebeheerovereenkomst gesloten. In 2024 wordt deze

overeenkomst vernieuwd. De musea hebben gezamenlijk opgetrokken in de gesprekken met de gemeente hierover. In aanloop naar de vernieuwde afspraken, hebben beide musea een Collectieplan (2023-2028) opgesteld. De kunstraad onderstreept het belang van het opstellen en delen van een dergelijk collectieplan. Het biedt (actuele) inzage in de omvangrijke collectie en daarbij behorende aspecten op gebied van collectievorming als beheer, behoud, registratie, documentatie, ontsluiting en onderzoek.

Advies	€ 15.061.590
Huidig	€ 15.061.590
Gevraagd	€ 15.161.590

Colofon

**Voor de toekomst – voor de stad:
Advies ter voorbereiding van het
Amsterdamse Kunstenplan 2025-2028**

Amsterdamse Kunstraad, 14 juni 2024

Bestuur
Felix Rottenberg, voorzitter
Katja Weitering, vicevoorzitter
Farid Benmbarek
Alida Dors
Judith Leysner
Jaïr Stranders
Isis van der Wel

Commissie Dans
Alida Dors (voorzitter, bestuurslid)
Janine Dijkmeijer
Gary Feingold
Jasper van Luijk
Lisa Reinheimer
Secretaris: Bianca Nieuwboer

Commissie Musea
Katja Weitering (voorzitter, bestuurslid)
Judith Leysner (bestuurslid)
Sieske Binnendijk
Timo Demollin
Anne de Haij
Wim Manuhutu
Daniela Petovic
Secretaris: Carlijn Diesfeldt

Commissie Muziek
Isis van der Wel (voorzitter, bestuurslid)
Marie-Luce Bree
Dominique Citroen
Dorine Schoon
Kaveh Vares
Brendan Walsh
Secretaris: Sjaiesta Badloe

Commissie Podia
Jaïr Stranders (voorzitter, bestuurslid)
Floortje Bakkeren
Dorothy Blokland
Peggy Gemerts
Jappe Groenendijk
Djoere de Jong
Secretaris: Liza Titawano

Commissie Kunst- en Cultuureducatie
Judith Leysner (voorzitter, bestuurslid)
Farid Benmbarek (bestuurslid)
Claire van Daal
Martin van Engel
Iván García-Romero
Jappe Groenendijk
Carmen Lamptey
Secretaris: Mette Samkalden

Commissie Codes
Judith Leysner (voorzitter, bestuurslid)
Timo Demollin
Veerle Devreese
Peggy Gemerts
Djoere de Jong
Gijs Schunselaar
Secretaris: Sjaiesta Badloe

Bureau
Barbara van de Water, algemeen secretaris
Bianca Nieuwboer, senior beleidsmedewerker
Sjaiesta Badloe, beleidsmedewerker
Liza Titawano, beleidsmedewerker
Carlijn Diesfeldt, projectmedewerker
Mette Samkalden, projectmedewerker
Angelo Ormskerk, bureaumedewerker

Vormgeving
Context - creative studio

Amsterdamse Kunstraad
Piet Heinkade 179
1019 HC Amsterdam
kunstraad.nl

AMSTERDAMSE
KUNSTRAAD

kunstraad.nl